

De jaren in Congo van Georges Berchmans en Nelly Donders

Monique Van Immerseel en Jan Wesseling

Inhoud

Voorwoord	1
Inleiding	2
Hoofdstuk 1: van januari 1923 tot juli 1925	12
Hoofdstuk 2: van januari 1926 tot voorjaar 1928	37
Hoofdstuk 3: van oktober 1928 tot juni 1931	58
Nawoord	86
Geraadpleegde bronnen	88

Voorwoord

In oktober 2021 schreven we ‘De jonge jaren van Nelly Donders en Georges Berchmans’, nu (april 2024) is dit het vervolg ‘De jaren in Congo van Georges Berchmans en Nelly Donders’.

In de periode van 1923 tot 1931 werkte Georges voor de SACCB (Société Anonyme de Cultures au Congo Belge) in Mongana (Congo). Het bedrijf beheerde er palmolieplantages. Mongana, het huidige Kubulu, ligt op de linkeroever van de Congostroom tegenover Lisala. Het ligt zo’n 1100 kilometer ten noordoosten van Kinshasa.

Georges ging drie keer voor ongeveer 2 ½ jaar naar Congo. Tussenin was hij ongeveer zes maanden in België. Nelly ging twee keer mee. De eerste keer gingen ook de kinderen Yvonne en Denise mee en tijdens de tweede reis werd Anne-Marie in Mongana geboren.

Wij hebben ervoor gekozen om ‘Congo’ te gebruiken, alsook Congolezen voor de inheemse bevolking.

Ook gebruiken we de (Franse) plaatsnamen uit die tijd. Congo werd grotendeels door Vlamingen gekoloniseerd, maar de druk van de voornamelijk Franstalige administratie was groot. De inlanders verfranstten onder voorwendsel dat ze het in de wereld verder konden brengen met het Frans dan met het Nederlands.

De koloniale geschiedenis ligt onder vuur. Congo werd gezien als een wingewest en België probeerde zo veel mogelijk rijkdom uit de kolonie te halen. We hebben geprobeerd om een tijdsbeeld te schetsen, zonder oordeel.

In de inleiding geven we een kort overzicht van de geschiedenis van Congo, de palmolieplantages en de SACCB. De drie periodes die Georges in Congo verbleef vormen de basis voor de drie hoofdstukken. Om het onderscheid tussen achtergrondinformatie en het verhaal van de familie Berchmans duidelijk te maken is deze extra informatie in de drie hoofdstukken weergegeven in een *schuin (italic) lettertype dat bovendien iets kleiner is*.

Na meer dan twee jaar zoeken en schrijven zijn we blij dat we het verhaal met jullie kunnen delen op onze website <http://www.wesw.nl/congo>.

Monique Van Immerseel en Jan Wesseling

Inleiding

Beknopte geschiedenis van Belgisch Congo tot de jaren dertig.

In het midden van de 19de eeuw zocht Koning Leopold II een kolonie omdat hij België internationaal aanzien wou geven. Vele expedities volgden. Op 5 februari 1885 werd de "Congo Vrijstaat" gesticht. De onafhankelijke Congostaat bestond enkel op papier, in de vorm van verdragen en haastig getekende grenzen. Militaire expedities brachten Congo verder in kaart en bezetten het grote gebied door staatsposten te vestigen langs de belangrijkste rivieren en landwegen. Het uitgestrekte Congobekken was dunbevolkt, er woonden naar schatting 10 à 15 miljoen mensen in een gebied zo groot als West-Europa. Het grondgebied werd verdeeld in districten en Boma werd de hoofdstad (vanaf 1920 was Leopoldville de hoofdstad).

Volgens de officiële propaganda was de kolonisatie een “beschavingsopdracht”: het land en zijn bevolking een culturele, economische, intellectuele en religieuze ontwikkeling bieden. De onafhankelijke Congostaat richtte zich echter hoofdzakelijk op de ontginning van grondstoffen: eerst ivoor en rubber, daarna erts en landbouwproducten. De ontginning van deze Congolese rijkdommen vergde goede verbindingswegen om de goederen naar de zeehaven Boma te vervoeren. In de

beginperiode moest men zich behelpen met dragers. Daarom werd eerst het transport per boot ontwikkeld, want via de 4373 km lange Congostroom en zijn vele bijrivieren was het mogelijk om een groot deel van de staat te bereiken. Dat gebeurde met hekwielers, raderboten op stoom (sw = sternwheeler) en de traditionele prauwen (pirogue). In 1895 werd Compagnie Belge Maritime du Congo opgericht om een vaste lijndienst met de Congostaat te verzekeren.

Compagnie Belge Maritime du Congo

(Société anonyme)
Siège social : 13, CANAL DES RECOLLETS, ANVERS

SERVICE POSTAL ACCELERÉ ENTRE
Anvers, le Congo et vice versa

avec escales pour passagers à La Rochelle-Pallice, Dakar, Conakry
et Grand-Bassam

Durée du voyage : 18 JOURS

Un départ d'Anvers toutes les trois semaines, le samedi,
par les magnifiques paquebots :

ALBERTVILLE	7745 tonnes
ANVERSVILLE	7694 »
ELISABETHVILLE	7017 »
LEOPOLDVILLE	6329 »

MM. les passagers trouveront à bord de ces vapeurs tout le confort désirable : cabines spacieuses et bien aérées, salons de conversation, de dames, de lecture ; fumoir, bar ; bains chauds et froids ; lumière électrique ; télégraphie sans fil ; appareil frigorifique ; médecin et femmes de chambre, etc.

Compagnie Belge Maritime du Congo

(Naamloze Maatschappij)
Maatschappelijk zetel :
13, MINDERBROEDERSRUI, ANTWERPEN.

SNELPOSTDIENST
tusschen

Antwerpen, Congo en terug

met aanlanding voor passagiers te La Rochelle-Pallice, Dakar,
Conakry en Grand-Bassam.

Durée der reis : 18 DAGEN.

Alle drie weken, 's Zaterdags, een vertrek uit Antwerpen.
door de prachtige postbooten :

ALBERTVILLE	7745 ton
ANVERSVILLE	7694 »
ELISABETHVILLE	7017 »
LEOPOLDVILLE	6329 »

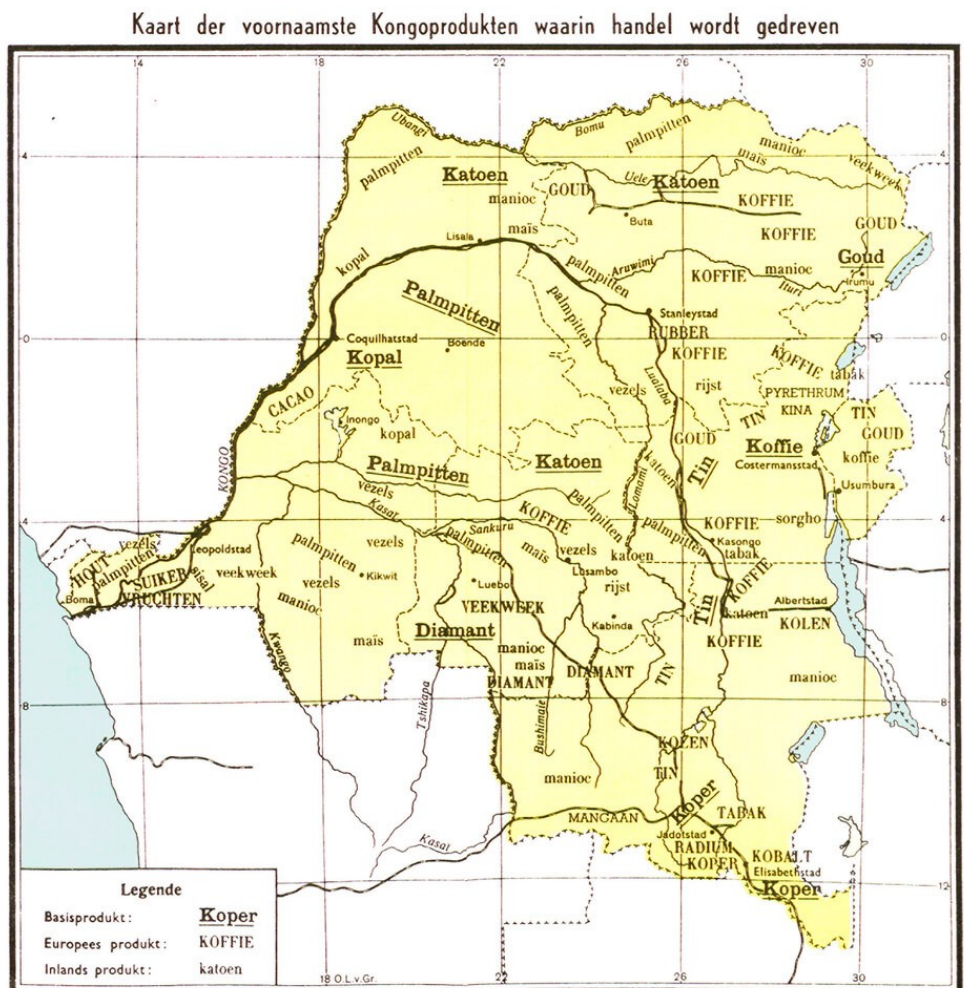
De HH. Passagiers zullen aan boord dezer schepen alle mogelijk gemak kunnen vinden : groote en wel verluchte cabinen ; spreekzalons, voor dames ; lees- en rookzalons ; bar ; warme en koude baden ; elektrische verlichting ; telegraaf zonder draad ; ijsinrichting ; geneesheer, dienstboden, enz., enz.

Een jaar later werd te Matadi, iets dieper landinwaarts, een haven voor de zeeschepen (ss = steamship) gemaakt. Stroomversnellingen, watervallen en een lage waterstand tijdens het droogteseizoen maakten grote stukken van de rivieren onbevaarbaar en belemmerden de scheepvaart stroomopwaarts tussen Matadi en Leopoldville. Daarom werd er bijna 400 km spoor aangelegd. Zo verliep het transport in Congo in verschillende etappes, afwisselend over het land en over het water en moest er telkens worden verladen.

Leopold besteedde een fortuin aan het beheren van zijn privéstaat. Hij kreeg weinig steun van de Belgische staat. De Belgische regering heeft wel verschillende keren de koning belangrijke geldsommen geleend o.a. voor de aanleg van spoorlijnen, ook stond zij toe dat Belgische militairen in Congo werden gedetacheerd.

Het geldgebrek bracht Leopold II tot een meedogenloos bewind om zo de inlandse bevolking tot voldoende productie en inzet te dwingen. In 1908, nadat een internationale mensenrechten-campagne zich uitsprak tegen het wrede quotasysteem, werd Leopold II door het Belgische parlement gedwongen zijn privé-kroonkolonie af te staan aan de Belgische staat. België werd (tegen zijn wil) een koloniale macht. Leopold II overleed enkele maanden later zonder dat hij zijn kolonie ooit bezocht. Zijn neef Albert volgde hem op. Koning Albert had veel minder invloed op het koloniale beleid maar had meer belangstelling voor het lot van de Congolezen dan zijn voorganger.

Vanaf 1910 veranderde het landbouwbeleid. Men ging uitzoeken in welke regio's exportgewassen zouden kunnen worden geteeld. Naast rubber werden katoen en palmolie ook geëerde producten.

Ondernemingen kregen grote gebieden in concessie. Dat betekende dat ze het alleenrecht hadden om bepaalde grondstoffen in die regio te ontginnen, in ruil daarvoor kreeg de koloniale overheid een deel van de aandelen en dus ook van de winst.

Het koloniale regime drong steeds dieper door in het reusachtige Congobekken. Ondanks de aangelegde verbindingswegen vergde het weken om van de ene kant naar de andere kant van Congo te reizen. Het spoorwegnet breidde steeds verder uit. Vanaf de jaren 1920, won de luchtvaart aan belang en werden talrijke kleine en grotere luchthavens aangelegd o.a. in Lisala. Tegen het eind van de jaren twintig waren er ook honderden kilometers wegen aangelegd.

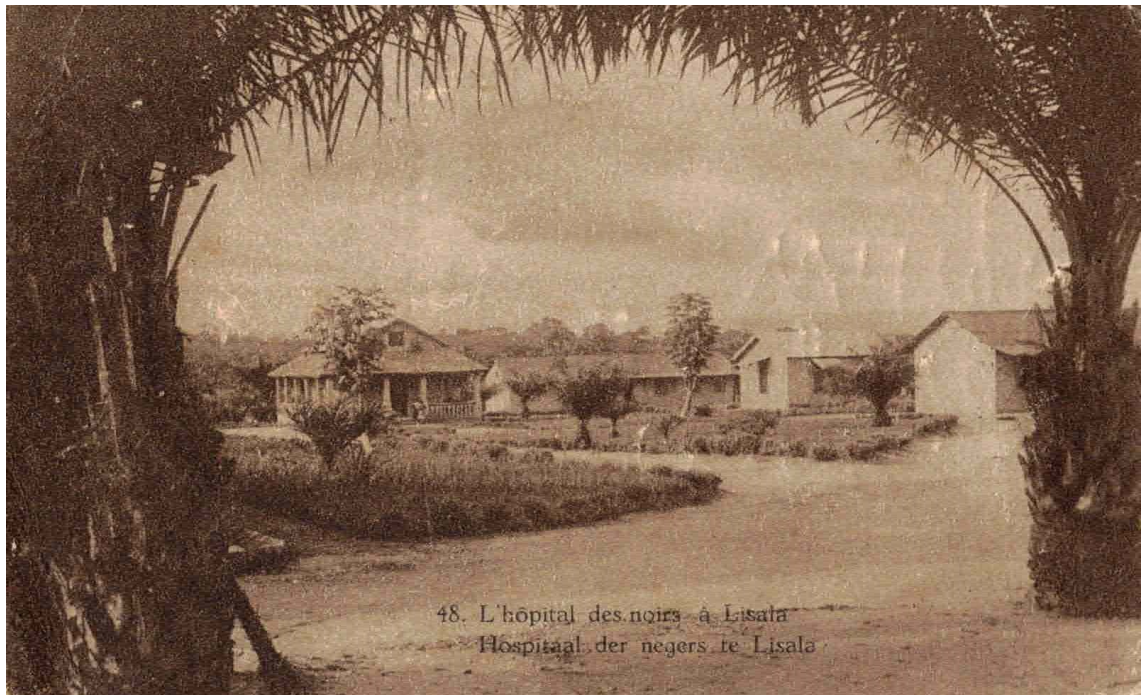
In 1910 schafte de staat formeel het quotasysteem en de dwangarbeid af. Maar desondanks verplichtte de Belgische overheid de Congolese bevolking om te werken voor de koloniale overheid en bedrijven. De Congolezen moesten een aantal dagen per jaar gratis werken (als drager, voor het aanleggen of herstellen van wegen, enz.). Bovendien werden veel mannen weggehaald uit hun thuisomgeving om te werken in de ondernemingen die de kolonisten hadden opgericht. De inheemse bevolking ging veelal niet vrijwillig werken voor de Europese bedrijven. De afstand, de vaste arbeidstijden, de ploegenarbeid en de strikte hiërarchie maakten het weinig aantrekkelijk voor hen. De dorpschouwen werden ingeschakeld om arbeidskrachten te leveren, al dan niet tegen de betaling van koppelgeld. Vele jonge Congolezen werden, soms met geweld, gedwongen dienst te nemen bij een Europese onderneming. Ze werden vervolgens vaak onder slechte omstandigheden vele honderden kilometers vervoerd. De opgelegde arbeidsomstandigheden waren zwaar: de arbeiders kregen een laag loon en genoten aanvankelijk geen enkele medische, sanitaire of hygiënische bescherming. De "westerse" loonarbeid bood hen wel een geregeld inkomen, hoe gering ook.

Vanaf de Eerste Wereldoorlog was er de systematische inning van de hoofdelijke belasting voor alle volwassen mannen. Door loonarbeid in Europese dienst kon de Congolese arbeider deze belasting betalen, terwijl zijn gezinsleden door traditionele landbouw in hun levensonderhoud konden voorzien. De afgesloten arbeidscontracten waren meestal voor zes maanden tot maximaal drie jaar. Nadien moesten de arbeiders door de ondernemingen worden geholpen bij de terugkeer naar hun dorp. Het platteland werd niet alleen het reservoir van verse arbeidskrachten, maar ook de vergaarbak van zieke en oude arbeiders. De inheemse bevolking ging erg in aantal achteruit.

In december 1924 werd te Brussel een "Commission pour l'Étude du problème de la main-d'œuvre au Congo Belge" opgericht. Deze commissie bevestigde de noodzaak om bij de rekrutering van inheemse arbeidskrachten alle beschikbare overredingsmiddelen in te zetten, maar de losgeslagen rekruteringsijver werd afgekeurd. De koloniale overheid moest voor ieder gewest de rekruteringsnoden en - capaciteit vastleggen en de beschikbare rekruteringsgebieden aanwijzen. Bovendien beval de commissie een lijst van minimale standaards aan inzake transport, huisvesting, voeding, loon, opleiding en medische zorgen van de gerekruteerde arbeidskrachten.

Vanaf 1925 werden maximale quota vastgelegd van het aantal mannen dat in elk dorp mocht worden gerekruteerd. In sommige districten vaardigde de overheid een tijdelijke rekruterings-stop uit om verdere ontvolking tegen te gaan.

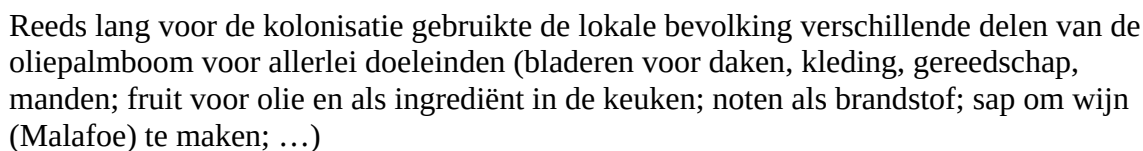
De grote maatschappijen begonnen de aanbevelingen inzake de verbetering van transport van de inlandse werknemers en medische voorzieningen uit te voeren. Het inrichten van acclimatisatie- en opleidingscentra moest de arbeiders vertrouwd maken met hun nieuwe arbeidsomgeving. Zo gauw ze "geacclimatiseerd" waren, werden de arbeiders aan een blanke opzichter toegewezen en werden ze gehuisvest in grote kampen. In enkele jaren tijd kwamen er voorzieningen die in de meeste basisbehoeften van de inheemse arbeidskrachten moesten voorzien.

48. L'hôpital des noirs à Lisala
Hospitaal der negers te Lisala

Het koloniale systeem investeerde niet alleen in woningbouw, hospitalen en onderwijs vanuit menslievendheid. Een gezonde arbeidersbevolking was ook economisch belangrijk. Ook werd het verlenen van nieuwe concessies beperkt en in bepaalde streken zelfs tijdelijk stop gezet. De maatregelen leidden tot een zekere "stabilisatie" van de

De geschiedenis van de palmolie

7

verwerkingsfaciliteiten te bouwen. HCB kreeg het monopolie om alle palmvruchten te oogsten en te verwerken in een gebied van 750.000 hectare verspreid over vijf verschillende locaties. Dit had tot gevolg dat van 1910 tot 1920 de export van palmolie van 2.160 ton naar 7.624 ton en van palmpitten van 4.224 ton naar 39.457 ton steeg.

Op 14 juli 1914 werd een nieuwe vennootschap opgericht door de groepen Kreglinger, Lever, de Société Anonyme de Gérance en financiële beleggers uit Antwerpen: de Société Anonyme des Cultures au Congo Belge (SACCB). De SACCB kreeg 40.000 hectare (ter vergelijking: HCB kreeg 750.000 hectare!) toegewezen in de buurt van Lisala, een stad ten noorden van de Congo-rivier. De SACCB verkreeg een concessie voor een periode van 30 jaar met de mogelijkheid tot verlenging. In eerste instantie beperkten ze zich tot de palmpittenhandel. De industriële winning van de palmpitten vond vooral plaats in Europa.

In jaren twintig trokken Belgische onderzoekers de bossen in op zoek naar oliepalmen met hoge opbrengst. Daar vonden ze drie types oliepalmen: de dura, de pisifera en de tenera. Met de eerste twee viel weinig aan te vangen. De dura was de meest voorkomende palm, maar had zo'n dikke schil dat de noot moeilijk te kraken was en het onmogelijk was om de pit uit te persen voor palmpitten. De pisifera had geen schil rond de palmpit, maar maakte nauwelijks vruchten. Als laatste vonden de Belgen nog tenera in de palmbossen. Die had een dunne schil die gemakkelijk te kraken was, droeg veel vruchten met dik vruchtvlees en bracht daarom veruit het meeste op. In de plantages plantten de onderzoekers dus tenera's aan. Tegen 1928 was de opbrengst van de nieuwe generatie palmen verdubbeld. Het aantal private plantages groeide om de aantrekkende vraag op de wereldmarkt te volgen. Naast HCB (de grootste) waren nog een dertigtal andere bedrijven actief in de exploitatie van palmolie. De SACCB behoorde tot de vijf belangrijkste. Verschillende palmoliefabrieken werden opgericht. De lokale bevolking werd gestimuleerd om meer palmbomen aan te planten en om hun eigen opbrengst aan de fabriek te verkopen en deze niet zelf te bewerken in de dorpen, dit gaf een hogere opbrengst.

Tussen 1920 en 1936 koos de SACCB 36.000 hectare grond aan beide oevers van de rivier de Congo tussen Lisala en Yakata. Daar begon ze oliepalmen te planten en palmolie te winnen in een fabriek gebouwd te Mongana. Daar werd op dat moment ook het hoofdkantoor van het bedrijf gevestigd. In 1925 nam de SACCB meer dan 2000 hectare grond over van het bedrijf "Les palmeraies congolaises" en in 1927 verkreeg het 5.600 hectare natuurlijke palmbossen. Tegelijkertijd was de SACCB bezig met het opzetten van koffieplantages in Binga van meer dan 400 hectare.

Op het einde van de jaren '20 was er een tekort aan arbeidskrachten maar dat werd opgevangen door toenemende industrialisatie. Tevens was de prijs van de palmolie in Europa flink gedaald en de vervoerskosten waren hoog. Op 8-2-1933 wijst de SACCB erop dat hulpmaatregelen nodig zijn. In het Afrika archief zit een nota van de administrateur van de SACCB aan de minister van koloniën waarin staat: "Aux cours pratiques alors, aucune exploitation du Congo ne pouvait plus couvrir ses frais généraux, et que celles qui étaient restées jusqu'alors en activité seraient à bref délai obligées d'arrêter à leur tour toute fabrication."

Hoewel de SACCB net als andere bedrijven de crisis van de jaren dertig doormaakte, zijn de producties voortdurend toegenomen. In 1936 strekten de palmbossen van de SACCB zich uit over 5.000 hectare, waarbij 6.825 hectare natuurlijke palmbossen werden gevoegd. Overeenkomstig een overeenkomst met de HCB exploiteerden zij ook palmbossen van de HCB die in de regio van de SACCB waren gevestigd.

Tijdens en na de tweede wereldoorlog bleef het bedrijf groeien, met name in Binga. Ook ging het zich richten op andere gewassen zoals rubber en cacao en kwam er een proeffabriek in Mongana. Daar gingen meerdere grote bedrijven technologisch onderzoek doen naar palmoliemolens.

We haalden informatie over de SACCB o.a. uit het artikel van André-Bernard Ergo met als titel 'Les débuts de la SACCB , Société Anonyme de Cultures au Congo Belge'. Dit artikel is hieronder integraal overgenomen:

Peu de temps après la création des Huileries du Congo Belge (HCB), le 20/12/1913, il y aura bientôt cent ans, une convention était conclue entre la colonie et MM. G et C Kreglinger d'Anvers, pour la location et ultérieurement la cession de terrains, pour la culture d'arachides et autres graines oléagineuses, de maïs ou d'autres céréales. L'idée de varier les cultures dans le Haut Congo gagne d'autant plus de terrain que l'économie belge en a reconnu la nécessité après la crise du caoutchouc sylvestre et que, d'autre part, le

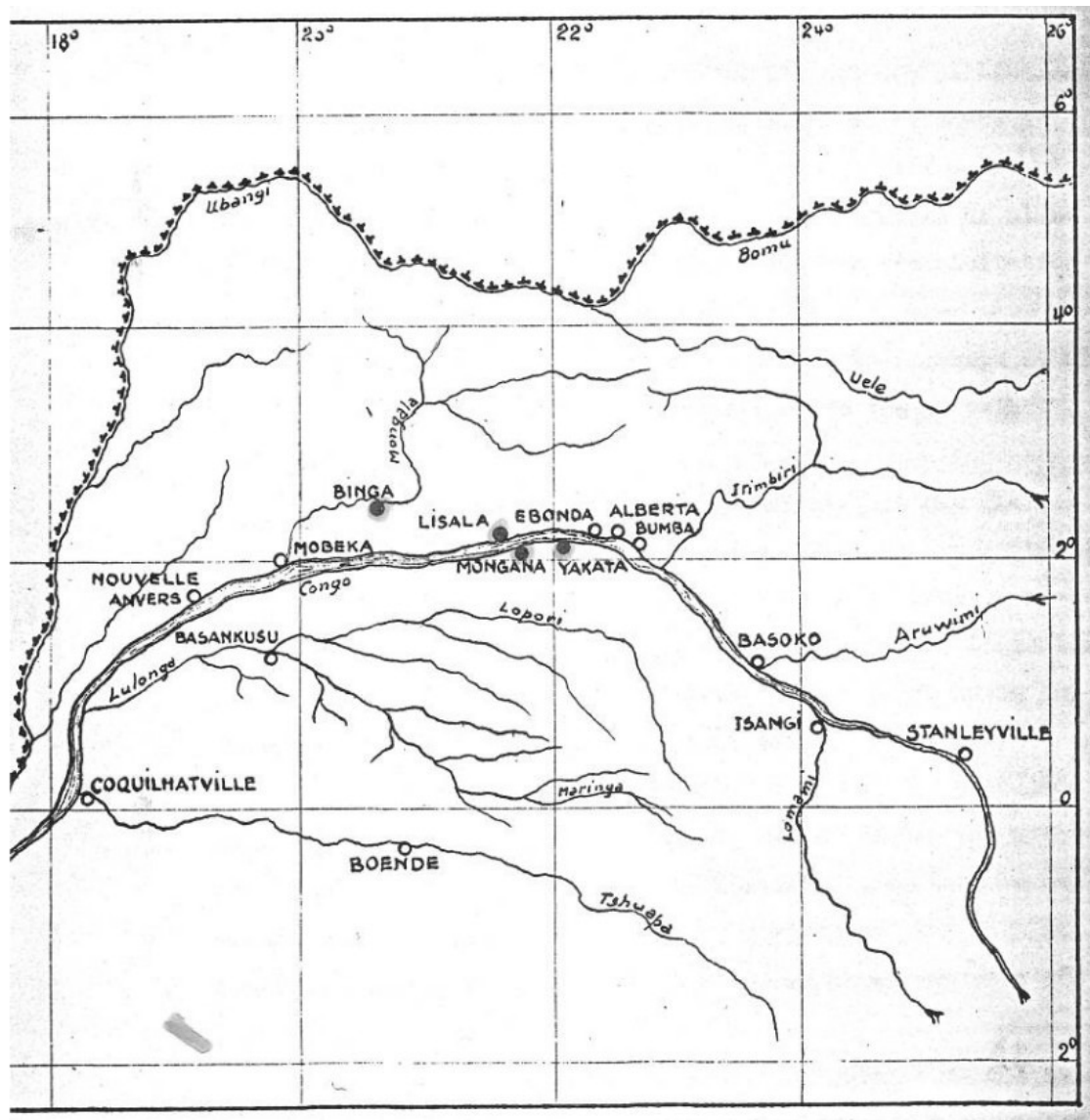
gouvernement colonial oriente sa politique agricole dans ce sens. Ce projet est d'autant mieux reçu par le Conseil colonial que celui-ci compte y trouver un moyen d'améliorer l'alimentation et les ressources de la population indigène et que des précédents dans des colonies voisines sont particulièrement encourageants. (Le Sénégal exporte à l'époque plus de 200.000 tonnes d'arachides par an).

La convention va ressembler à celle qui a été conclue avec les Huileries du Congo Belge, elle comportera 12 points, et le décret l'approuvant paraîtra au bulletin officiel le 8 avril 1914. La nouvelle société sera constituée le 14 juillet de la même année par les groupes Kreglinger, Lever et la société anonyme de

Gérance et de placements financiers à Anvers pour une durée de 30 années prorogables, avec pour objets :

- d'exercer tous les droits et remplir toutes les obligations mentionnés dans la convention conclue directement entre la colonie et la société ;
- d'établir dans toutes ses branches la culture et le commerce d'arachides, de plantes oléagineuses, de maïs et d'autres céréales ;
- de poursuivre seule ou en participation toutes industries, commerces ou métiers qui paraîtraient utiles à la société en vue de l'exercice de son industrie et de son commerce et qui sont de nature à augmenter la valeur des propriétés ou des droits de la société et de les rendre plus rémunérateurs ;
- d'exercer son industrie et son commerce soit par elle-même soit par intervention ou intermédiaire de particuliers ou de sociétés ;
- d'exploiter des entreprises du même genre ou de les concéder et de subroger ses droits en ce qui concerne une partie des terrains choisis par elle ou soumis à son choix par des sociétés qu'elle créerait.

Le capital de départ est représenté par 30.000 actions de capital de 100 Fr ; il sera porté à 6.000.000 Fr en mars 1920 et à 9.000.000 Fr en juin 1925. À cette date on crée également 30.000 parts de fondateurs, nombre qui ne pourra être augmenté, sauf pour rémunérer des cessions ou pour de nouveaux apports consentis à la société. En 1927, le capital est à nouveau augmenté jusqu'à 14.000.000 Fr et en 1931, la société conclut un emprunt de 17.000.000 Fr en 34.000 obligations de 500 Fr au taux de 5% réduits à 4% en 1936.

Les implantations de la SACCB dans la Province de l'Équateur

Entre 1920 et 1936, la société choisit 36.000 hectares de terres sur les deux rives du fleuve Congo dans les régions de Lisala et de Yakata. Elle y a commencé la plantation de palmiers à huile et l'extraction d'huile de palme dans une usine édifée à Mongana qui sera, à l'époque, le siège de la société. En 1925 elle a repris à son compte 2000 hectares de terres à la Société « Les palmeraies congolaises » qui y renonçaient. En 1927, sous le régime de la convention de 1913, elle a reçu 5600 hectares de palmeraies naturelles que les indigènes n'exploitaient pas. En même temps, elle installait des plantations de caféiers à Binga sur 400 hectares. Bien que subissant comme les autres compagnies la crise des années trente, les productions ont été en constamment en croissance :

en 1925-1926 702 tonnes d'huile de palme et 364 tonnes de palmistes en 1930-1934

1880 tonnes d'huile de palme et 1287 tonnes de palmistes en 1935

2737 tonnes d'huile de palme et 1509 tonnes de palmistes en 1936

3792 tonnes d'huile de palme et 1926 tonnes de palmistes

Durant cette dernière année, les palmeraies que la SACCB a créées s'étendent sur 5.000 hectares auxquels il faut ajouter les 6.825 hectares de palmeraies naturelles qu'elle a aménagées et qu'elle exploite. À la suite d'un accord avec les HCB, elle exploite également, pour compte des HCB, certaines palmeraies dont cette société a la jouissance, palmeraies situées dans la région d'établissement de la SACCB.

Pendant et après la guerre, la société continuera à s'étendre plus particulièrement à Binga, où un centra grainier de l'INEAC sera installé. Elle débutera également d'autres cultures comme l'hévéa ou le cacaoyer et une usine pilote sera établie à Mongana, dans laquelle plusieurs grandes compagnies feront des recherches technologiques sur l'huilerie de palme.

La plantation de Binga était considérée par beaucoup comme une plantation modèle.

Usines et plantation de Binga sur la Mongala.

Usine pilote de Mongana sur la rive gauche du fleuve Congo.

Hoofdstuk 1: van januari 1923 tot juli 1925

In 1922 telde de kolonie amper 9500 blanken (van wie 'slechts' 57% Belgen) en in 1926 waren er 25.000 blanken (waarvan 69% Belgen). Tijdens de crisisjaren keerden heel wat Belgen terug naar het moederland. In 1933 verbleven er nog zo'n 12.000 Belgen in heel Congo.

De koloniale regering voerde een strikt immigratiebeleid. Belgen mochten naar de kolonie gaan op voorwaarde dat zij er een functie hadden in de administratie, het leger of een bedrijf, zij er werk hadden als zelfstandige of er een eigendom bezaten. De minimum leeftijd was eerst 35 jaar en werd later 30 jaar. Men moest de Franse taal beheersen en de militaire dienst vervuld hebben. Een goede gezondheid zowel fysiek als psychisch was noodzakelijk.

Met tentoonstellingen, handelsstoeten en voordrachten werd de kolonie gepresenteerd als een Eldorado met talrijke mogelijkheden. Op 13 augustus 1922 werd in Antwerpen zo'n optocht gehouden. Antwerpen, de haven in het bijzonder, speelde een belangrijke rol in de handel met Congo.

Januari 1923. De 32-jarige Georges vertrok met het stoomschip Thysville van Antwerpen naar Matadi in Congo om er te gaan werken voor de SACCB te Mongana.

S/S. "Thysville";
Antwerpen à Matadi
janvier 1923.
Yvonne

Georges zit in het midden van de tweede rij.

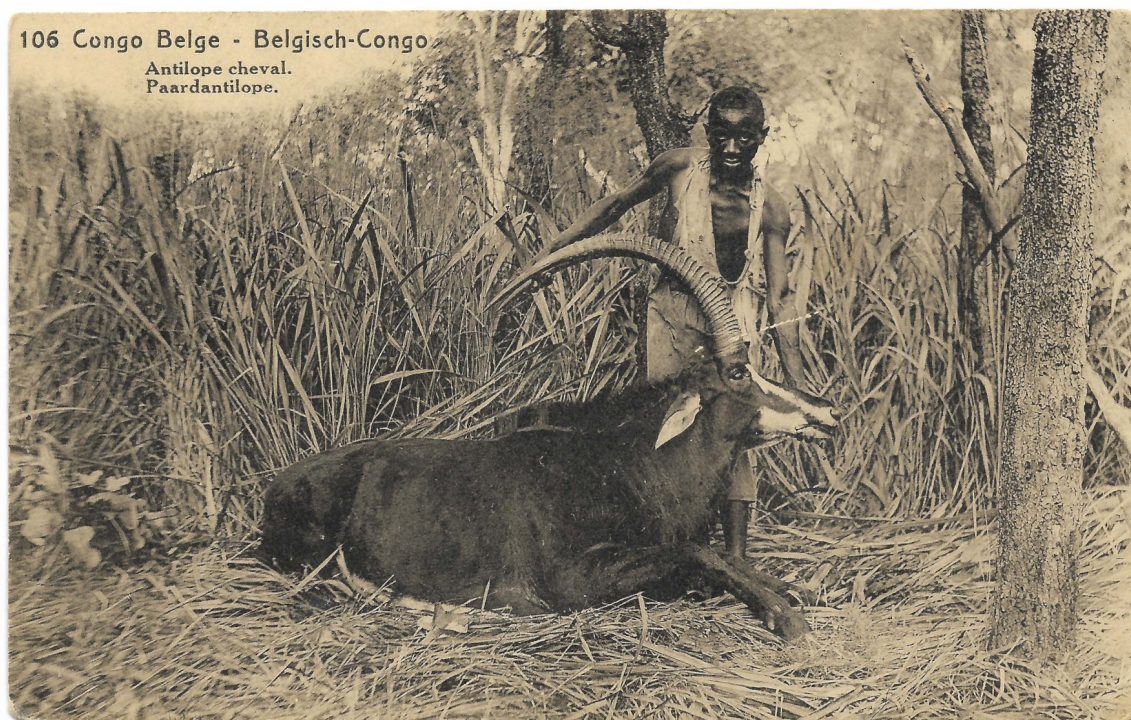
In Tenerife werd aangelegd en konden de opvarenden van boord. Georges stuurde een kaartje aan Nelly. Zij woonde toen bij haar ouders op de Biartstraat 5.

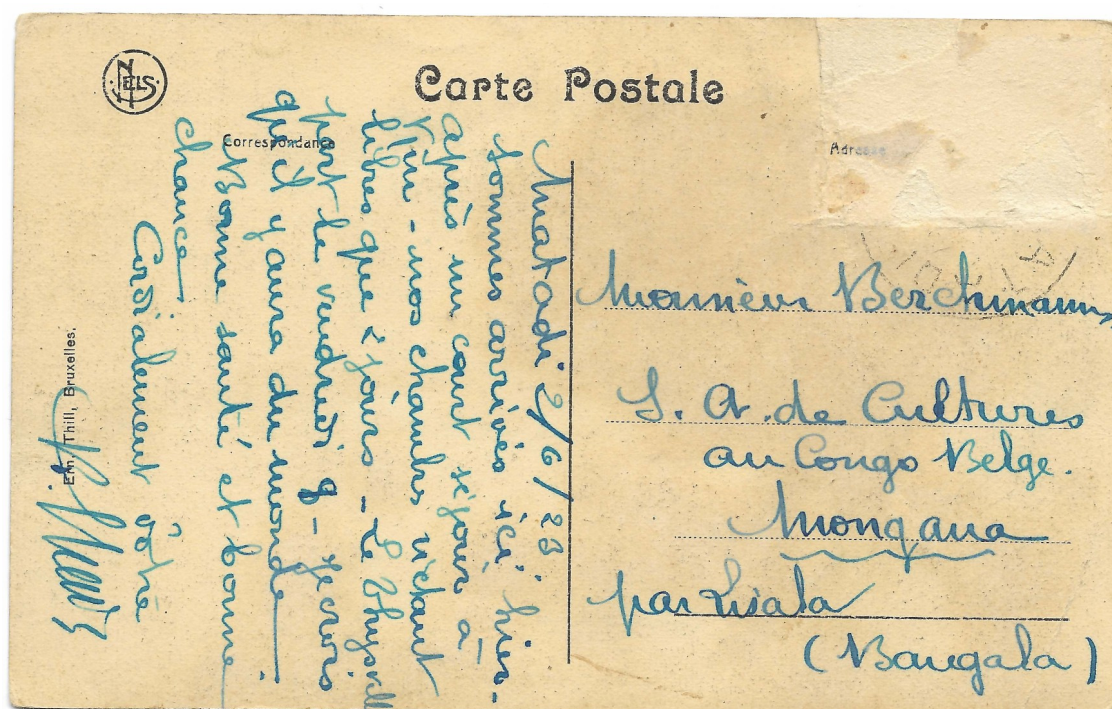
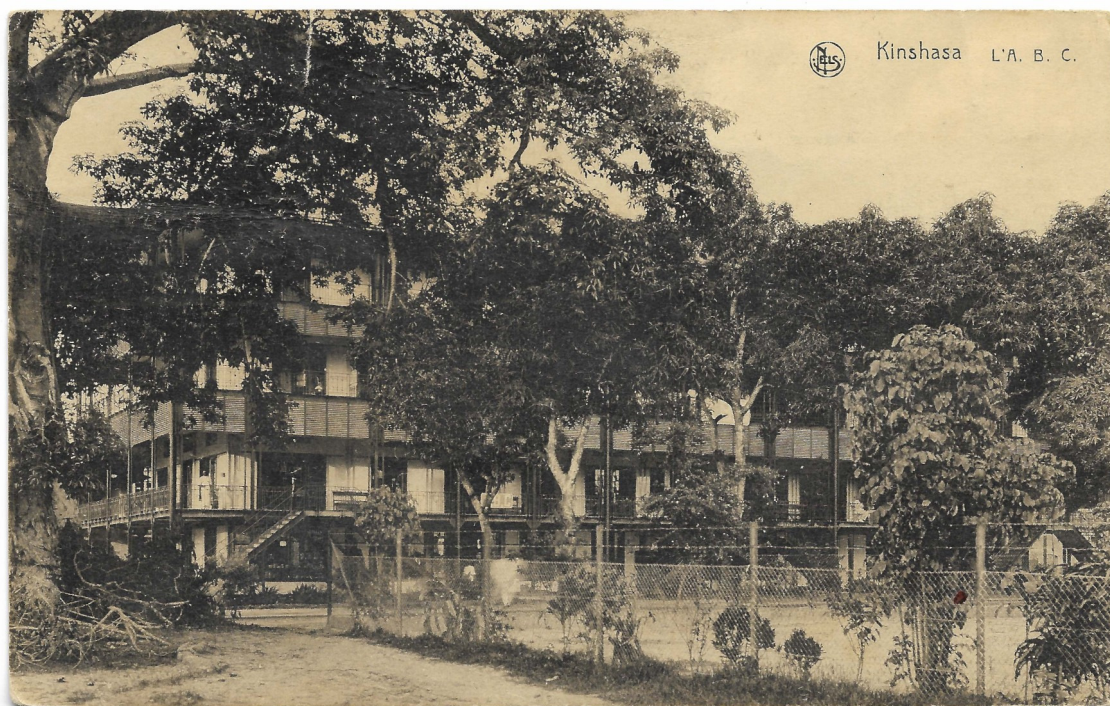
Het certificaat dat Georges kreeg als bewijs dat hij de ontgroeningsceremonie (doop) heeft ondergaan bij zijn eerste passage van de evenaar.

Na aankomst in Congo stuurde hij een kaartje aan zijn dochtertje Yvonne.

Uit deze kaartjes blijkt dat het nareizen van Nelly en de kinderen reeds was besproken.

In juni 1923 ontving Georges volgend kaartje:

Na een paar dagen in Kin(shasa) is de afzender aangekomen in Matadi. Hij vertrekt er op vrijdag 8 juni met de Thysville (weer naar België).

In 1923 hadden Nelly en Georges drie kinderen. Yvonne is geboren op 14 januari 1920, Denise op 21 april 1921 en Robert op 17 juli 1922. Nelly reisde met de twee oudste kinderen naar Congo in juni 1923. Robert bleef in België bij de ouders van Georges.

In 1900 waren er in heel de kolonie maar 82 vrouwen, vooral vrouwelijke missionarissen. Vijf jaar later waren het er 105. Belgische vrouwen werden afgeraden om naar Congo te gaan. Congo werd als een onveilig gebied gezien maar ook werden vrouwen als economisch onbruikbaar beschouwd. Vanaf de twintiger jaren werden de vrouwen juist aangemoedigd om met hun echtgenoot mee te reizen. De gedachte hierachter was dat de aanwezigheid van vrouwen zou bijdragen aan de moraliteit van de blanke man en verhoudingen met zwarte vrouwen zou voorkomen.

In 1925 waren er 6234 vrouwen in Congo. In hoofdzaak ging het om gehuwde vrouwen die hun echtgenoot volgden. Zij moesten zich meestal beperken tot hun rol van huisvrouw. De arbeidsmarkt was voor hen grotendeels gesloten, met uitzondering van de verpleging, het onderwijs of de administratie.

Ze reisden met het stoomschip de Anversville. Het is ons niet bekend wie de vrouw is die met hen meereisde.

Nelly en de kinderen ondergingen de evenaarsdoop op 13 juni 1923.

PAQUEBOT " ANVERSVILLE "

COMMANDANT: *J. Monneus* Voyage *47*

A tous présents et à venir. Salut!

Nous Neptune, roi des mers, déclarons que notre
sujet bien-aimé *Mme Berchmans*
a subi ce jour avec résignation le

BAPTÊME DE L'ÉQUATEUR

par notre barbier royal en notre présence sur le Steamer
" Anversville " de la Compagnie Belge Maritime du Congo,
en preuve de quoi, nous lui donnons ce présent certificat qui
l'exonérera à l'avenir de toute épreuve similaire,

LE COMMANDANT,

En Mer, le *13 Jun* 192*3*

PAQUEBOT " ANVERSVILLE "

COMMANDANT: *J. Monneus* Voyage *47*

A tous présents et à venir. Salut!

Nous Neptune, roi des mers, déclarons que notre
sujet bien-aimé *Enfant Berchmans*
a subi ce jour avec résignation le

BAPTÊME DE L'ÉQUATEUR

par notre barbier royal en notre présence sur le Steamer
" Anversville " de la Compagnie Belge Maritime du Congo,
en preuve de quoi, nous lui donnons ce présent certificat qui
l'exonérera à l'avenir de toute épreuve similaire,

LE COMMANDANT,

En Mer, le *13 Jun* 192*3*

In het archief hebben we foto's gevonden van het gezin, mede-kolonialen en boys in Mongana.

...kippen voeren

...voor een termietenheuvel

...met een slang

De vrouw van een collega beviel van een dochtertje. Hieronder zien we haar samen met Nelly en de kinderen.

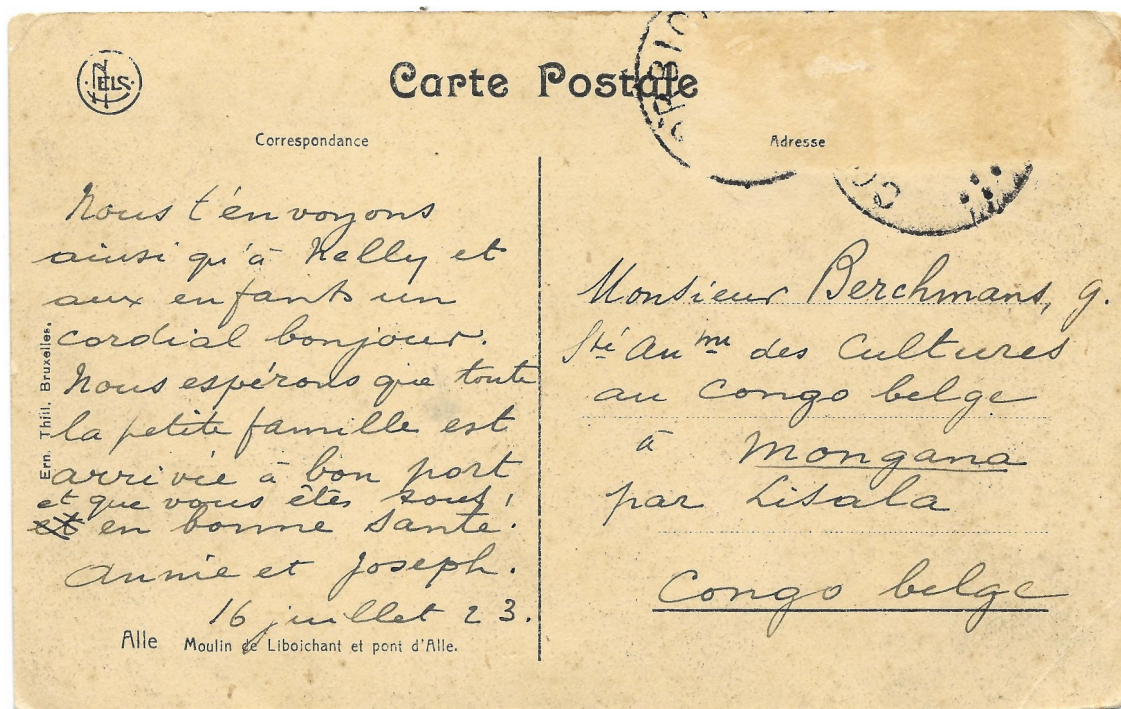
Nog enkele foto's van mede-kolonialen:

De volgende foto's zijn van zeer slechte kwaliteit. Op de eerste foto zit het gezin op de manden die de plukkers gebruikten om de geoogste palmnoten te dragen. Op de tweede foto zitten ze op het muurtje voor het huis.

Juli 1923. Vanuit Alle in de Belgische Ardennen werd gevraagd hoe het met het jonge gezin in Congo gaat.

Nieuwjaarswensen voor 1924 van Raymond Goossens die Georges ontmoette nog voordat Nelly in Congo arriveerde. Hij meldde dat hij niet meer voor de staat maar voor CITAS (Compagnie Industrielle et de Transport au Stanley Pool) gaat werken als mecanicien op de boten op de Congostroom.

De 'Commissaire' van de Anversville, waarmee Nelly en de kinderen reisden, was twee dagen in Kinshasa bij iemand van de BCB (Banque du Congo Belge) en beiden wensen een goed 1924 voor het hele gezin.

De volgende foto is genomen op de veranda van hun "villa". Op de achterkant van de foto beschrijft Nelly de woning.

Georges is de tweede van links, Nelly zit in het midden en verder zijn er nog het echtpaar Lomy met de baby, Yvonne en Denise, nog 2 andere agenten en 3 boys.

Mongano 2-3-24

Dit is de veranda van onze villa, er zijn geene muren alleen "toile moustiquaire" daarom is het er frisch, maar men kan er niet veel bijzonders ingelten want wind en regen zouden alles bederven. De binnenkamers zijn veel schooner

Kolonialen hadden vaak recht op een gemeubileerd huis en bedienden. Zij waren geen eigenaar maar voor een relatief korte periode de huurder van een onpersoonlijke woning die hij zich eigen moest maken. De veranda vormde een luchtige plek die beschermd tegen de zon en tropische regenbuien. Die veranda (barza) was in de eerste plaats een sociale ruimte, een ontmoetingsplaats en de plek voor het voeren van 'palabres'. Vanaf de jaren '20 was ook artificiële koeling (airconditioning) van binnenruimtes technisch mogelijk maar werd zelden geïnstalleerd.

De koloniale woning bestond uit het eigenlijke woonhuis van de blanke bewoner en de 'boyerie' bestemd voor het dienstpersoneel, die zich meestal achteraan op het domein bevond. De koloniale wetgeving bepaalde dat het huispersoneel moest overnachten in de inlandse wijk.

Er was een groot verschil tussen het leven in de stad en in de brousse waar het comfort heel beperkt was. De kolonialen, vaak mannen alleen, hadden hulp nodig in het huishouden: water halen, hout sprokkelen en eten kon niet in de supermarkt gekocht worden.

Iedereen had ten minste één, maar meestal meerdere bedienden, en dit gold ook voor wie in België tot de lagere middenklasse behoorde. Beschikken over dienstpersoneel was zoiets als een tijdelijke sociale promotie, waarop sommige nieuwe kolonialen niet voorbereid waren. Alle ruimtes, ook de meest intieme zoals badkamers, waren open. Dat maakte een efficiënte, rechtstreekse bediening door de 'boys' mogelijk. Maar het hield tegelijk in dat het personeel op elk moment kon binnenkomen. De blanke echtgenote had meestal geen beroepsactiviteit en was verantwoordelijk voor het huishouden dat verricht werd door mannelijke Afrikaanse bedienden, de 'boys'. Het gebrek aan ervaring met bedienden gaf soms aanleiding tot conflicten en spanning. De reisgidsen voor toekomstige kolonialen bevatten informatie over de omgang met het huispersoneel.

Maart 1924. Uit de tekst van volgend kaartje blijkt dat Georges gevraagd heeft of hij de reiskosten moet vergoeden. Maar een zekere De Groot zegt reeds door Pierre Donders (de vader van Nelly) betaald te zijn voor zijn/ haar reis. En dit was reeds gebeurd bij het vertrek uit Antwerpen. Het is ons onduidelijk wie dit is en wat de relatie is met Georges en Pierre.

In het tijdschrift van het ministerie (deel XVI, no. 1, p. 275 e.v.) verschijnt in maart 1925 een artikel over de SACCB over het werkjaar 1923-1924. Dit artikel is hieronder integraal overgenomen:

Le Bulletin Agricole du Congo Belge paraît quatre fois par an. Il est publié par la Direction de l'Agriculture du Ministère des Colonies et a pour but:

- 1) De grouper les documents officiels intéressant le Service de l'Agriculture et les colons agricoles;*
 - 2) De faire connaître aux colons les résultats pratiques des études et expériences d'intérêt agricole entreprises par le Service agricole de la Colonie;*
 - 3) De porter à la connaissance des agents du Service de l'Agriculture et des colons, les progrès accomplis au point de vue de l'agriculture dans les colonies étrangères;*
 - 4) De publier des renseignements techniques détaillés sur les cultures et élevages pouvant être pratiqués dans la Colonie, ainsi que sur tous les sujets techniques présentant un intérêt agricole.*
- Le Bulletin est distribué gratuitement aux colons, aux sociétés agricoles congolaises et aux missionnaires.*

L'abonnement est de 25 francs par an pour la Belgique et le Congo, de 35 francs pour l'Étranger. Le Bulletin peut être envoyé, à titre d'échange, aux publications d'agriculture coloniale de Belgique et de l'Étranger

La Société anonyme des cultures au Congo belge a l'expiration de l'exercice 1923/24.

INSTALLATIONS

La Société tient à bail 21,452 hectares, situés principalement dans une bande de terrain large de 5 à 11 kilomètres, au sud-est de Lisala, entre le Congo et le Lopori et, pour le surplus, dans un petit groupe d'îles du fleuve. Une convention du 20 décembre 1913 lui accorde le choix de 40,000 hectares. Aux termes de cette convention (art. 6), la Société est tenue de réserver, dans tout bloc de plus de 2,000 hectares, <<des terres, jusqu'à concurrence du vingtième de la superficie du bloc, sur lesquelles les collectivités indigènes pourront se fixer et créer, pour leur compte, des cultures >>.

CONSTRUCTIONS ET MOYENS DE TRANSPORT

L'huilerie de Mongana peut traiter annuellement 14,400 tonnes de fruits d'Elæis, en travaillant nuit et jour avec trois équipes. L'usine est aménagée pour recevoir, par la suite, une machinerie additionnelle d'égale capacité.

L'agglomération comprend onze habitations, dont neuf en briques pour les agents européens, et un millier de cases en pisé, avec barza, pour les travailleurs noirs. Ces cases vont être remplacées progressivement par des logements en matériaux durables: le programme des travaux prévoit la construction de mille maisonnettes en briques, à raison de cent par an.

Un hôpital de cinquante lits, pour indigènes, sera créé en 1925. Il sera placé sous la direction d'un médecin de la Société. (Actuellement, celle-ci ne possède qu'un dispensaire à Mongana. Le médecin de l'État de Lisala y fait des visites régulières.)

De Mongana à Bofela, sur une distance de 25 kilomètres, la Société a construit une route carrossable de 10 mètres de large. Cette route, ouverte au public, constitue la voie de communication la plus rapide entre Lisala et le district de la Lulonga.

La Société y a posé une voie ferrée à 60 centimètres d'écartement, sur laquelle circule une locomotive Cockerill et six wagonnets de deux tonnes. Six postes de récolte sont échelonnés le long du chemin de fer: chaque matin, la locomotive quitte Mongana en remorquant les wagonnets; à chacun des postes, un wagonnet se détache; le soir, le train chargé retourne à l'usine.

Un vapeur de 20 tonnes, le Mongana, va chaque jour quérir, en dehors de la concession, des fruits d'Elæis achetés aux indigènes ou à des commerçants européens. Ce bateau prend des passagers et facilite grandement les communications entre Yakata et Lisala et entre Lisala et le Lopori, via Mongana.

PALMERAIES, AMÉNAGÉES ET PLANTATIONS

Environ 2,000 hectares de palmeraies naturelles sont nettoyées et aménagées: 120 hectares ont été préparés en vue de plantations nouvelles, dont 20 hectares sont déjà plantés de jeunes palmiers et 3 hectares servent de pépinières pour des variétés sélectionnées.

La Société a décidé de porter à 3,000 hectares la superficie des plantations nouvelles, dans la mesure où la main-d'œuvre suffira à l'exécution de ce programme. Elle a trouvé 2,000 hectares de terres fertiles, mais inondées, dans une forêt située sur la rive droite de la Libole: en creusant un large canal de drainage, long de 600 mètres, elle a, dès à présent, assuré l'écoulement des eaux de cette forêt vers la Lofofe.

PERSONNEL ET MAIN-D'ŒUVRE

Le personnel européen compte 16 agents, dont 9 Belges, 4 Français, 1 Hollandais, 1 Russe et 1 Italien.

Cinq de ces agents sont accompagnés de leur femme.

Le nombre des travailleurs noirs varie de 1,600 à 2,000. Pour l'exécution rapide des travaux projetés, il devrait constamment atteindre environ 2,500.

Outre les salariés, la Société fournit du travail à nombre d'indigènes qui lui vendent des fruits en dehors de ses concessions. A 50 et jusqu'à 100 kilomètres de là, elle a créé, à cette fin, une dizaine de postes d'achat.

Il est de l'intérêt des natifs — et l'administration pourrait aider à le leur faire comprendre — de vendre les fruits plutôt que d'en extraire eux-mêmes, pour la vente, l'huile et les noix palmistes.

PRODUCTION

Pendant l'exercice 1er juillet 1923-30 juin 1924, l'usine Mongana, a traité 1,334 tonnes de fruits, qui ont fourni 213 tonnes d'huile.

Les quantités mises en œuvre sont en progression: pour le premier semestre de l'exercice, la moyenne mensuelle fut de 94 tonnes; elle s'est élevée à 128 tonnes pour le second semestre; il y a tout lieu de croire qu'elle a atteint 220 tonnes pour le premier semestre de l'exercice en cours.

Le rendement en huile des fruits traités, — environ 16 p. c. — est relativement faible. L'analyse des fruits révèle que ce fait est imputable à la nature de ceux-ci et non pas au procédé d'extraction. La teneur en eau est anormalement élevée. Comme les frais de récolte et de mise en œuvre sont constants, quelle que soit la richesse en huile des fruits, la Société s'efforce de remédier à la qualité insuffisante des produits de ses terres par des travaux de drainage qui corrigeront l'humidité excessive des palmeraies naturelles et par le choix des graines servant à ses plantations.

Juli 1925. Georges, Nelly en de kinderen keerden terug naar België.

Compagnie Belge Maritime du Congo S. A.
Vapeur Postal "ANVERSVILLE"
Commandant: W. BREMERS. Voyage . 59 (retour) 23/7/1925
LISTE DES PASSAGERS
Embarqués au Congo - Belge en destination de l'Europe

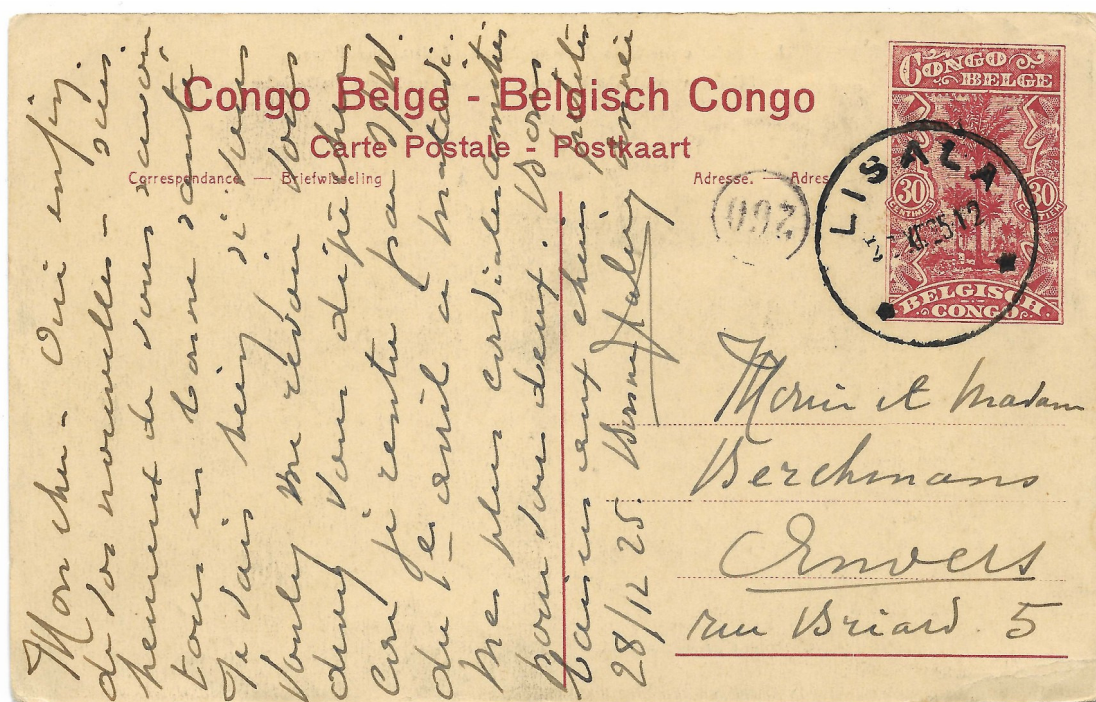
Première Classe	
1 Rev. Abel K.	Svenska Missions
2 Mr. Asaert F.	Comptoir Stanley Pool
3 Mme. Asaert P.	" (La Pallice)
4 Mr. Amouroux G.	Privé (Ténériffe)
5 Mme. Baptista N.	"
6 Mr. Burggraf O.	Ministère
7 Biren A.	Synkin (La Pallice)
8 Ceppo S.	"
9 Mme. Ceppo O.	C. C. B. "
10 Mr. Caroyer J.	"
11 Mme. Caroyer J.	Privé
12 Cattoir J.	Forminière
13 Mr. De Vinck A.	Ministère
14 Dujardin R.	"
15 Mme. Dujardin L.	"
16 Rev. Declercq J.	B. M. S.
17 S. De Rijcke J.	"
18 Davidson J.	H. C. B.
19 Mme. Davidson M.	Cotonco
20 Mr. Delafaille G.	Privé (Ténériffe)
21 Donckele M.	Svenska Missions
22 Dos Reis J.	"
23 Rev. Ekstam J.	"
24 Mme. Ekstam A.	Forminière
25 Enft. Ekstam B.	"
26 Mr. Erpicum E.	1 1/2
27 Mme. Erpicum S.	19 m.
28 Enft. Erpicum S.	5 ans
29 Mr. Ilusky N.	C. C. F. C.
30 Enft. François J.	Privé
31 Mr. Fischer H.	Sédec
32 Mme. Gilsoul A.	Ministère
33 Gazuit S.	Privé (La Pallice)
34 Mr. Goyheneix J.	"
35 Green H.	H. C. B.
36 Mlle. Huldgren G.	A. B. F. M. S.
37 Mme. Jacques S.	Forminière
38 Enft. Jacques M.	"
39 Mme. Jamar J.	Ministère
40 Rev. Leslie W.	A. B. F. M. S.
41 Mme. Leslie C.	"
42 Mr. Milloen F.	Forminière
43 Moeremans E.	"
44 Mahieu E.	Ministère
45 Mabil L.	C. C. F. C.
46 Mme. Mabil C.	"
47 Mr. Neels H.	Privé
48 Quairiau F.	B. C. K.

De passagierslijsten zijn onvolledig.

Na 2 jaar was de familie weer herenigd in België.

December 1925. Een kaartje aan Georges die op dat moment in België verbleef.

Tekst op het kaartje: Op 1 april 1926 zal de afzender vertrekken vanuit Matadi. Als zij elkaar nog willen ontmoeten dan moet Georges zich haasten. (In Januari 1926 vertrok Georges opnieuw naar Congo. Zie hoofdstuk 2.)

Hoofdstuk 2: van januari 1926 tot voorjaar 1928

Op 19 januari 1926 vertrokken Georges en Nelly met de Elisabethville vanuit Antwerpen naar Matadi.

COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO		
Société Anonyme. — Siège Social: ANVERS, 67, Remport Ste Catherine		
AGENTS A ANVERS: AGENCE MARITIME INTERNATIONALE		
LISTE DES PASSAGERS		
DU		
Vapeur belge "ÉLISABETHVILLE"		
CAPITAINE : F. MOMMENS		23 ^e VOYAGE
PARTI D'ANVERS LE 19 JANVIER 1926		
EN DESTINATION DU CONGO		
PREMIÈRE CLASSE		
1. Mr. Thaelis Fr.	Ministère des Colonies	
2. Mme Thaelis G.	"	"
3. Enfant Thaelis R.	"	"
4. Enfant Thaelis Ch.	"	"
5. Mr. Engelmann C.	"	"
6. Mme Engelmann M.	"	"
7. Mr. Leemans A.	"	"
8. Mme Leemans G.	"	"
9. Enfant Leemans R.	"	"
10. Mr. Delvaux C.	"	"
11. Mme Delvaux M.	"	"
12. Mr. Charade A.	"	"
13. Mme Charade M.	"	"
14. Mr. Huybrechts L.	"	"
15. Mr. Misson Ed.	"	"
16. Mme Misson M.	"	"
17. Mr. Vandemoerssch E.	"	"
18. Mr. Le Maître J.	"	"
19. Mr. Fabrezi A.	"	"
20. Mr. Achten L.	"	"
21. Mr. Dury L.	"	"
22. Mme Dury M.	"	"
23. Enfant Dury G.	"	"
24. Mr. Nouwkens J.	"	"
25. Mme Nouwkens H.	"	"
26. Enfant Nouwkens M.	"	"
27. Mr. Lardinois L.	"	"
28. Mr. Laurent R.	"	"
29. Mr. Ruelle L.	"	"
30. Mme Ruelle G.	"	"
31. Enfant Ruelle H.	"	"
32. Enfant Ruelle J.	"	"
33. Mr. Ledant M.	"	"
34. Mr. Romain E.	"	"
35. Mme Romain H.	"	"
36. Mr. Legae R.	"	"
37. Mr. Hoier R.	Ministère des Colonies	
38. Mr. Brasseur A.	"	"
39. Mme Löffeld M.	"	"
40. Mr. Weyenberg Ch.	"	"
41. Mme Weyenberg M.	"	"
42. Mr. Fourche J.	S ^t For. et Min. du Congo	
43. Mr. Ricklin J.	"	"
44. Mme Bezy N.	"	"
45. Mme Fraiture M.	"	"
46. Enfant Fraiture H.	"	"
47. Mr. D'Hoër H.	"	"
48. Mme D'Hoër P.	"	"
49. Mr. Werbrouck G.	"	"
50. Mme Werbrouck M.	"	"
51. Mr. Lecomte R.	"	"
52. Mme Lecomte R.	"	"
53. Enfant Lecomte R.	"	"
54. Mr. Brachot A.	"	"
55. Mme Brachot L.	"	"
56. Mr. Coorbeel L.	"	"
57. Mr. Mignolet A.	"	"
58. Mr. Hostmeyer Ed.	"	"
59. Mr. Peeters A.	"	"
60. Mr. Heenen F.	"	"
61. Mr. Goffin J.	"	"
62. Mr. Maslen F.	Huilleries du Congo Belge	
63. Mme Maslen C.	"	"
64. Enfant Maslen P.	"	"
65. Mme Dupont Ch.	"	"
66. Mr. Collette R.	"	"
67. Mr. Aubert J.	"	"
68. Mme Goodfellow N.	"	"
69. Mr. Roncaldson J.	"	"
70. Mr. Brouard W.	"	"
71. Mr. Delafaille G.	"	"
72. Mme Delafaille E.	"	"
73. Enfant Delafaille A.	"	"
74. Mr. Octors A.	"	"
75. Mr. Rhodas Wood Ed.	"	"
76. Mr. Lelievre G.	C ^{ie} Chem. de Fer du Congo	
77. Mme Lelievre G.	"	"
78. Mr. Devisscher J.	"	"
79. Mme Leyns P.	"	"
80. Mr. Van Houtven A.	S ^t Socoma	
81. Mr. Brach Ed.	C ^{ie} du Lomami et du Lualaba	
82. Mr. Delcroix J.	C ^{ie} des Produits du Congo	
83. Mr. Roodenburg W.	C ^{ie} du Kasai	
84. Mr. Van Kerckhove H.	"	"
85. Mr. Delavallée O.	"	"
86. Mme Delavallée J.	"	"
87. Mr. Selcher R.	A. Allard	
88. Mr. Rebstock L.	Commerçant	
89. Mme Rebstock L.	"	"
90. Mr. Thieuvens R.	C ^{ie} Ch. Fer des Grands Lacs	
91. Mr. Marc H.	"	"
92. Mr. Idier A.	"	"
93. Mr. Moser L.	S ^t Forest. et Min. du Congo	
94. Mr. Deguidt M.	C ^{ie} Sucrière Congolaise	
95. Mme Deguidt M.	"	"
96. Mr. Devos A.	S ^t Textile Africaine	

97.	Mme Devos A.	S ^{te} Textile Africaine
98.	Mr. Heynssens R.	" " " "
99.	Mr. Barbera S.	C ^{ie} Ch. de Fer du Congo
100.	Mme Zanetti E.	" " " "
101.	Mr. Maitil L.	" " " "
102.	Mme Mobil C.	" " " "
103.	Mr. Van Danne R.	S ^{te} Unatra
104.	Mr. Penninckx M.	S ^{te} Textile Africaine
105.	Mr. Van Outryve	" " " "
	d'Ydewalle E.	" " " "
106.	Mr. Remy A.	S ^{te} Equatoriale Congolaise
107.	Mr. Tadini G.	S ^{te} Union Incendie
108.	Mr. Bruyere W.	J. Van Lancker
109.	Mr. Berchmans G.	S ^{te} Cultures au Congo
110.	Mme Berchmans G.	" " " "
111.	Rev. P. de Buck G.	Abbaye de Tongerlo
112.	Rev. P. Raeymaekers G.	" " " "
113.	Rev. P. Struyf Ch.	" " " "
114.	Mr. Valckenaere G.	S ^{te} Socca
115.	Mme Valckenaere G.	Maison Gracis
116.	Mr. Lommen C.	S ^{te} Intertropical Confinia
117.	Mr. Hernu E.	" " " "
118.	Mme Nicolai V.	" " " "
119.	Mr. Giot J.	" " " "
120.	Mr. Ciselet P.	S ^{te} Cominex
121.	Mr. Matton M.	Plantour
122.	Mme Matton D.	" " " "
123.	Mr. Herré M.	C ^{ie} Sacrière Congolaise
124.	Mr. Taeymans P.	S ^{te} Combel
125.	Mr. Casin M.	Banque du Congo Belge
126.	Mr. Pirart O.	" " " "
127.	Mr. Bullynyck H.	S ^{te} Forestière et Minière
128.	Mr. Royon J.	C ^{ie} du Kasai
129.	Mme Royon B.	" " " "
130.	Mr. Ligot E.	Plantations de Djombo
131.	Mlle Crien M.	" " " "
132.	Mr. Ruffy P.	Privé
133.		" " " "

S'embarquent en destination des ports intermédiaires :

TÉNÉRIFFE

1. Mr. Velazquez G. Privé

DAKAR

1. Mr. le Prince de Croy E. Privé
2. Mme la Princesse " de Croy E.
3. Mr. le Comte de Pomereu "
4. Mme la Comtesse " de Pomereu
5. Mr. le Comte " de Pomereu G.

3

SECONDE CLASSE

1.	Mr. Guerin P.	Ministère des Colonies
2.	Mr. Wynants J.	" " " "
3.	Mr. Pieltins J.	" " " "
4.	Mr. Debecker J.	" " " "
5.	Mr. Louviaux O.	" " " "
6.	Mr. Aurez F.	" " " "
7.	Mr. Moens V.	" " " "
8.	Mr. Froidmont J.	" " " "
9.	Mme Froidmont Y.	" " " "
10.	Mr. Masson A.	" " " "
11.	Mme Masson M.	" " " "
12.	Mr. Thoen W.	" " " "
13.	Mr. Mangelsink E.	" " " "
14.	Mr. Guilmot M.	" " " "
15.	Mme Guilmot M.	" " " "
16.	Mr. Merlot J.	" " " "
17.	Mr. Andries A.	" " " "
18.	Mr. Michiels M.	" " " "
19.	Mme Michiels H.	" " " "
20.	Mr. Dujardin H.	" " " "
21.	Mr. David J.	" " " "
22.	Mr. Verboom R.	" " " "
23.	Mme Verboom R.	" " " "
24.	Mr. Tobback M.	" " " "
25.	Mme Tobback M.	" " " "
26.	Mme Mathot J.	" " " "
27.	Mr. Vandenberghe A.	" " " "
28.	Mr. Vandenberghe J.	" " " "
29.	Mr. Nicasie P.	" " " "
30.	Mr. Mathy L.	" " " "
31.	Mme Mathy L.	" " " "
32.	Mr. Reguila F.	" " " "
33.	Mr. Verzele G.	" " " "
34.	Mr. Mullert A.	" " " "
35.	Mr. Mullert R.	" " " "
36.	Mr. Manet J.	" " " "
37.	Mr. Colin A.	" " " "
38.	Mme Colin J.	" " " "
39.	Mr. Dannevooye A.	" " " "
40.	Mme Dannevooye L.	" " " "
41.	Enfant Dannevooye A.	" " " "
42.	Mr. Denoux F.	" " " "
43.	Mr. Geniets Alb.	" " " "
44.	Mme Geniets O.	" " " "
45.	Mr. Thiry G.	" " " "
46.	Mr. Delefortrie O.	" " " "
47.	Mme Delefortrie M.	" " " "
48.	Mr. Devaere H.	" " " "
49.	Mme Devaere M.	" " " "
50.	Mr. Bizet M.	S ^{te} Forest. et Min. du Congo
51.	Mr. Boeckxys G.	" " " "
52.	Mr. Gernaert L.	" " " "
53.	Mr. Splaingaire R.	" " " "
54.	Mr. Depoortier J.	" " " "
55.	Mr. Renard Ed.	" " " "
56.	Mr. Bidet M.	" " " "
57.	Mr. de Colocloff M.	" " " "

4

Georges en Nelly reisden eerste klas. Ze worden vermeld op pagina 3 van de passagierslijst, de nummers 109 en 110.

58.	Mr. Copoix Y.	S ^{te} Forest. & Min. du Congo
59.	Mr. Geers M.	" " " "
60.	Mr. Vermeulen J.	" " " "
61.	Mr. Botte M.	Huileries du Congo Belge
62.	Mr. Buissere H.	" " " "
63.	Mr. Van Roosbeke Ph.	" " " "
64.	Mr. Decker P.	" " " "
65.	Mr. De Schrijver P.	" " " "
66.	Mr. Dewilde F.	C ^{ie} du Chem. de Fer du Congo
67.	Mr. Laurent J.	" " " "
68.	Mr. Loontjens M.	" " " "
69.	Mme Pillaert E.	" " " "
70.	Mr. Pillaert J.	" " " "
71.	Enfant Pillaert	" " " "
72.	Mme Douillie L.	" " " "
73.	Enfant Douillie L.	" " " "
74.	Mme Sante M.	" " " "
75.	Mr. Zanetti E.	" " " "
76.	Mr. Gauguin M.	" " " "
77.	Mr. Van Linden P.	S ^{te} Socoma
78.	Mr. Brunaghe F.	C ^{ie} des Produits du Congo
79.	Mr. Van der Steen A.	S ^{te} Agr. Plantations au Congo
80.	Mr. Van Bosch Ed.	" " " "
81.	Mr. Chantraine G.	C ^{ie} du Kasai
82.	Mr. Jullard G.	" " " "
83.	Mr. Harrings M.	Syn. Etud. et Entrep. au Congo
84.	Mme Califice R.	Menucongo
85.	Mr. Verheyen P.	" " " "
86.	Mr. Verbruggen G.	C ^{ie} du Chem. de fer du B.C.K.
87.	Mr. Simon H.	" " " "
88.	Mr. Ramet E.	" " " "
89.	Mr. Van de Weide G.	" " " "
90.	Mr. Delaunoy G.	" " " "
91.	Mr. De Norre G.	" " " "
92.	Mr. Pelletier A.	" " " "
93.	Mr. Peeters J.	" " " "
94.	Mr. Jennes P.	" " " "
95.	Mr. Reneux R.	" " " "
96.	Mr. Van Gheleuwe R.	S ^{te} Gobertange
97.	Mr. Gistens A.	" " " "
98.	Mr. Joosten J.	Succumé
99.	Mr. De Pauw L.	Banque du Congo Belge
100.	Mr. De Bruyne P.	" " " "
101.	Mr. Claes A.	Crédit Général du Congo
102.	Mr. Neven P.	" " " "
103.	Mr. Kerkhove A.	S ^{te} les Plantations Congolaises
104.	Mr. Dechamp F.	" " " "
105.	Mr. Delsene R.	" " " "
106.	Mr. Van Wynsberghe A.	" " " "
107.	Mme Van Wynsberghe P.	" " " "
108.	Mr. Willems L.	" " " "
109.	Mr. Ghion Ch.	Gillespie & Sons
110.	Mr. Roth G.	" " " "
111.	Mr. Hofkens J.	S ^{te} Equatoriale Congolaise
112.	Mr. Lever M.	Etablissements Barman
113.	Mr. Coenen M.	C ^{ie} du Congo Belge
114.	Mr. Denecker A.	" " " "
115.	Mr. De Koninck J.	" " " "
116.	Mr. Van Gucht M.	" " " "
117.	Mr. Vlaminck Ed.	" " " "

5

118.	Mr. Van Belle E.	C ^{ie} du Congo Belge
119.	Mme Van Belle M.	" " " "
120.	Mr. Duplain A.	Egger Frères
121.	Mr. Godefroy D.	S ^{te} Intertropical Confinia
122.	Mr. Heinzelin P.	" " " "
123.	Mr. Barthes E.	" " " "
124.	Mr. Solofrizo G.	S ^{te} Cominex
125.	Mr. Vanden Eynde G.	" " " "
126.	M. Vandendriessche J.	" " " "
127.	Mr. Van Maele R.	" " " "
128.	Rev. P. Ghyselen V.	Mission de Kwango
129.	Rev. P. Tosseyn L.	" " " "
130.	Mr. Ceulemans Ch.	Mr. Bernasconi
131.	Mr. Derost O.	S ^{te} Gobertagne
132.	Mme Vanderdoek J.	S ^{te} Palma
133.	Enfant Tassin A.	" " " "
134.	Mme Grégoire G.	Journal L'Avenir Colonial
135.	Mr. Meunier B.	Plantations de Djombo
136.	Mr. De Pauw A.	" " " "
137.	Mr. Charlier H.	Ministère des Colonies
138.	Mme Charlier J.	" " " "
139.	Mr. Van Hoeck J.	" " " "
140.	Mr. Huwart J.	" " " "
141.	Mme Kouprianoff L.	Privé
142.	Enfant Kouprianoff R.	" " " "
143.	Mr. Rebstock Ph.	Rebstock & Albarét
144.	Mr. Clement A.	C ^{ie} Française Bas Congo
145.	Mr. Van Herterycck F.	C ^{ie} Ch. de Fer Grands Lacs
146.	Mr. Windley E.	" " " "
147.	Mr. Henin L.	C ^{ie} Ch. de Fer Grands Lacs
148.	Mr. Corvetta G.	S ^{te} Africaine de Construction
149.	Mr. Gynsterblom P.	" " " "

6

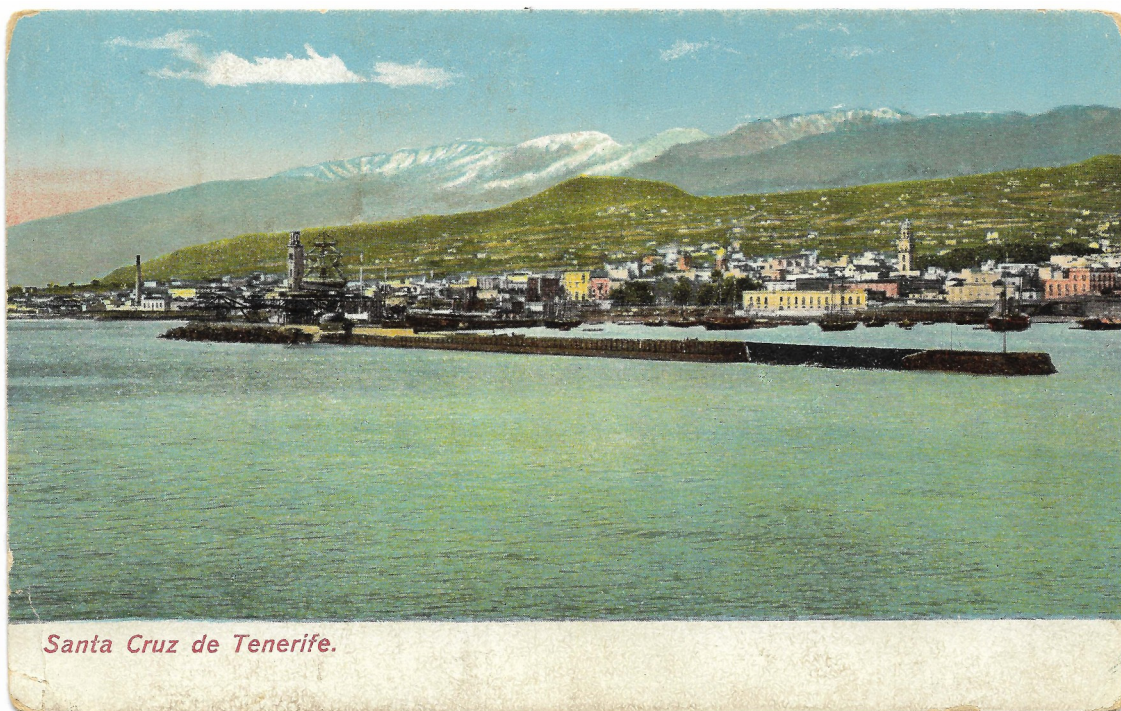
Nelly en Georges gingen deze keer zonder kinderen. Er waren onvoldoende mogelijkheden voor onderwijs in Congo. De meisjes gingen naar het pensionaat van de Ursulinen in Wilrijk.

www.delcampe.net

818153

Een kaartje aan Yvonne vanuit Tenerife.

Vanuit Dakar werd er weer een kaartje gestuurd.

Hoe zo'n reis verloopt is te lezen in het boek "Een vlaming op reis door Kongo" door Joseph Vermaut, uitgegeven in Kortrijk in 1929 met reisbrieven die van 1924 tot 1927 verschenen. Hieronder volgt een samenvatting van het boek:

In Antwerpen ging men aan boord van één van de boten van de 'Compagnie Belge Maritime du Congo' en begon het avontuur. Na ongeveer een week werd Casablanca bereikt. Twee dagen zeereis verder legde het schip aan op het eiland Tenerife. En 845 zeemijlen zuidwaarts werd de Senegalese hoofdstad Dakar bereikt. Het was een zeereis van twintig dagen. Als men geen last had van zeeziekte, dan kon men wandelen op het promenadedek, luieren in de dekstoelen, lezen of spelen met de kaarten in de bar, naar het kapsalon of luisteren naar de muziek. De eentonigheid werd onderbroken door de maaltijden en feesten. Deze feesten bereikten hun toppunt als het schip over de evenaar voer.

Trompetgeschal kondigde de komst van de zeegod Neptunus en zijn vrouw Salacia aan. Het hof nam plaats op een verhoog en Neptunus sprak het vonnis uit over de nieuwelingen aan boord. Hij begon met de dames, ze werden bespoten met eau de Cologne of hun gezichten werden ingewreven met pap. De mannen werden in een groot zeildoeken doopvont ondergedompeld. Dezelfde avond was er een concert, een banket en als slot: een nachtelijke dansfeest op het dek.

Na die evenaarsfeesten naderde de boot al snel de brede monding van de Congostroom. Bij de kleine zeehaven Banana bracht een stoombootje behalve een ambtenaren en familieleden of kennissen van opvarenden, ook een honderdtal zwarte arbeiders aan boord. Zij moesten later in Boma en Matadi de boot lossen.

De boot voer traag door de vaargeulen die bij lage waterstand soms niet dieper dan twintig voet waren. Na 87 km, vier uren later werd Boma, de voormalige hoofdstad bereikt.

Boma had wel de naam van stad maar het was veeleer een groot dorp. De grootste gebouwen bevonden zich op de oever nabij de pier: de loodsen en pakhuizen, het postkantoor, het financiegebouw, het districtsgebouw en wat hoger het gerechtshof. Nadat het schip was aangemeerd, gingen de arbeiders aan het werk om het schip te lossen. Ook geketende gevangenen moesten hierbij helpen.

's Anderendaags ging de tocht verder, eerst door het afgeronde, rossige heuvelland daarna werden de hellingen steiler en rotsiger. De stroom versmalde. Matadi werd bereikt, het eindpunt van de boottocht. Het schip werd gelost en iedereen ging van boord.

Doordat de zeeschepen tot Matadi konden varen was Matadi een havenstad en een industriecentrum geworden. Boven de haven en het station lag de stad: het postkantoor, de administrateurswoning en de huizen van de blanken, een hospitaaltje voor blanken en de hotels waar overnacht werd.

Het inlands dorp, een arbeiderskolonie lag op een paar kilometers van de stad, want het was de inlandse bevolking niet toegestaan om tussen de blanken te wonen.

De reis ging 's morgensvroeg verder met een stoomtreintje over het smalspoor van Matadi naar Kinshasa-Leopoldstad, een lange oncomfortabele treinreis.

Al snel draaide de spoorlijn weg van de rivier en ging het treintje moeizaam berg op en berg af. Dicht bij het spoor stonden de hutten van de spoorarbeiders. Alle trein- en stationspersoneel was zwart.

De reis ging verder door een hoogvlakte met metershoog gras. Na ongeveer 200 km werd Thysville bereikt, de stad van het spoorwegpersoneel. Het was eigenlijk geen echte stad maar een paar gebouwen en hotels, waar de nacht werd doorgebracht. Nog vóór zonsopgang vertrok het treintje weer. Gedurende de reis moest er regelmatig halt gehouden worden om hout te laden. De passagiers konden dan vaak wat kopen bij de lokale bevolking bv. vruchten.

Na twee dagen werd het station van de hoofdstad Leopoldville bereikt.

In 1926 werd begonnen met werken aan het spoor: bochten werden aangepast en hellingen verminderd en de spoorwijdte werd van 0,75 m op 1,06 m gebracht. Hierna werd Leopoldville in één dagreis gehaald.

Leopoldville en Kinshasa vormden een agglomeratie. Tegenover Kinshasa/Leopoldville, aan de overzijde van de stroom, lag Brazzaville, de hoofdstad van Frans Equatoriaal Afrika. In Kinshasa waren grote woningen, drie hotels, kerkjes, fabrieken, winkels, banken, regeringsgebouwen, een postkantoor en een bioscoop.

Ten zuiden van Kinshasa was er een inlandse wijk die leek op een kamp, drie kilometer breed, vier kilometer lang staan hutten op rijen voor twintig duizend zwarten. Niet alle huisjes waren van leem en stro; er waren er ook van baksteen en plaatijzer. Deze woningen waren van 'klerken' en 'boys' die werkten voor de blanken en vaak aardig verdienden.

Leopoldville lag vlakbij en was vanaf 1920 de hoofdstad. Het was een historische, administratieve stad met regeringsgebouwen en met een vestiging van de landmacht. Ook kwamen er geneesheren, ziekenverzorgenden, ambtenaren van gezondheid en missionarissen voor een korte opleiding in het ziekenhuis en laboratorium. Het station en de haven, de overslag van goederen en de talrijke reizigers gaven veel bedrijvigheid. Want hier eindigde de spoorlijn en ging de reis verder per boot over de Congostroom. Vanaf hier tot Stanleyville was de stroom bevaarbaar. Deze tocht van ongeveer 2000 km duurde elf dagen.

In de haven lagen de raderboten (hekwielers) die op de Congostroom voeren. Het waren brede, platte schuiten met drie dekken. Het onderste dek deed dienst als machinekamer, rondom de ovens lagen houtstapels want er werd hout als brandstof gebruikt. Op ditzelfde dek werden ook de vrachten geladen daar er zo goed als geen ruim in het schip was. Tussen stoommachine, hout en vrachten waren er hokjes getimmerd voor de zwarte passagiers. Het middelste en het bovenste dek waren voor de blanken. In het midden liep een brede gang, die als eetzaal dienst deed en links en rechts van deze gang bevonden zich de passagiershutten. Achteraan lag de keuken en vlak boven de machinekamer waren de badkamertjes.

Met zo'n raderboot ging de reis verder. Er werd meerder uren gevaren door de Pool Malebo (de Stanley pool) een groot verbreding van de Congostroom met talrijke eilanden. Daarna ging de tocht weer verder tussen steile, rotsige en beboste hellingen. Bij een houtpost werd aangelegd om er de nacht door te brengen.

De volgende dag kwamen ze aan te Kwamouth, een kleine regeringspost. Hierna veranderde de stroom, de oevers werden lager. Dit gedeelte van het Congobekken was eeuwen geleden een zee en is nu het Evenaarswoud. De boot laveerde tussen dichtbegroeide eilandjes en vele zandbanken. Niettegenstaande kaart, kompas en seinen geschiedde de vaart op de tast, daar de zandbanken door de grillige stroming zich voortdurend verleggen. Op de voorstevan van de boot zaten twee zwarten die uitkeken en met een lange stok de diepte van de stroom peilden.

In Bolobo, een van de oudste Congolese posten en een Engelse missiepost, werd de tweede nacht doorgebracht. De reis ging verder over de Congostroom die steeds breder werd met talrijke eilanden richting Coquilhatville. De meeste passagiers wisten niet hoe hun tijd aan boord door te komen. 's morgens om acht uur rinkelt de bel voor het ontbijt. Jonge zwarten dienen koffie en thee op, brood, sterke boter (de boter is in Congo altijd sterk), geitenvlees en vruchten: bananen of papaja's, bij uitzondering ananassen. Na het ontbijt is het nog betrekkelijk fris; de eerste uren worden dan ook gebruikt om te schrijven, te lezen, te studeren, of het een of ander werk te verrichten. Wie niet van lezen of van het schrijven van lange brieven houdt, ligt op het dek in een vouwstoel te luieren, speelt kaart of tuurt naar de niet te ontdekken krokodillen en nijlpaarden. Als de bel voor de tweede maal rinkelde was het tijd voor het middagmaal: soep, aardappelen met geitenvlees en als tweede gerecht, aardappelen met varkensvlees. En als dessert: bananen als het 's morgens papaja's waren en papaja's als het om acht uur bananen waren. Af en toe maakte de kok wat groenten uit blik klaar. De meeste passagiers deden een middagdutje want de hitte was op de middaguren heftig.

De werkdag van de Europeanen in de tropen was algemeen beperkt, van elf tot drie belette de hitte alle inspanning. Maar het gebruik van kinine, het middel tegen malaria, had daar ook wel schuld aan.

Na de siësta werd er geluierd op het dek, gerookt, gelezen, gekaart en gepraat in allerlei talen. Er zijn Russen, Zwitsers, Zweden, Fransen, Portugezen, Grieken, Afrikanen, Engelsen, enige Walen en veel Vlamingen aan boord, tezamen meer dan vijftig passagiers, allen op weg naar de binnenlanden.

Er was weinig afwisseling in het leven op een rivierboot behalve als er bij een houtpost aangelegd werd. Terwijl een deel van de bemanning op de oever de blokken hout gaat halen, gingen de passagiers aan wal naar de inheemse markt. Een inlandse markt waar mannen allerlei voorwerpen uit hout, ivoor of vlechtwerk aanbieden aan de blanken. Terwijl de zwarte passagiers inlands voedsel gaan kopen bij de vrouwen. De zwarte passagiers moesten zelf voor hun eten zorgen en ook mochten zij tijdens de ganse reis niet aan boord slapen. Soms was er geen onderdak te krijgen en moesten zij buiten slapen. Als de stoomfluit gilde moest iedereen weer aan boord.

Een uur na zonsondergang rinkelde de bel voor het avondmaal: aardappelen met geiten- en varkensvlees en als dessert bananen.

Te Loekolela legde de boot weer aan om de nacht door te brengen.

Te Inganda werden postzakken overgeladen en om halfacht werd de hoofdplaats van de Evenaarsprovincie Coquilhatville bereikt. De Evenaarsprovincie was ongeveer twintig keer groter dan België, maar de hoofdplaats van dat uitgestrekt gebied was maar een doodgewone post. De bedrijvigheid situeerde zich vooral rond de zeer primitieve haven. Er was niet eens een steiger. Alles en iedereen moest over een loopplank. Vele blanken wachtten er op de boot. Ze stapten allen aan boord en feestten tot in de late uurtjes.

De volgende dag ging de boottocht verder in een doolhof van eilanden. Ongeveer honderd kilometer ten noorden van Coquilhatville boog de Congostroom af naar het oosten. Langs deze reusachtige boog waren er veel moerassen tot diep in het land. De lucht was er zwaar en drukkend en er hing een moerasgeur, een ideaal gebied voor de tseetseevlieg. En toch was deze streek bevolkt. De paters van Scheut hadden er een belangrijk missie gesticht: Nouvelle Anvers.

Op de achtste dag werd Lisala bereikt, de hoofdplaats van het Bangaladistrict. De stad lag op een vrij hoge, groenbegroeide helling. Vooraan de woning van de districtskommissaris, het postkantoor, een faktorij en wat loodsen, daarachter een bakstenen trap de helling op. Er was ook een militair kamp.

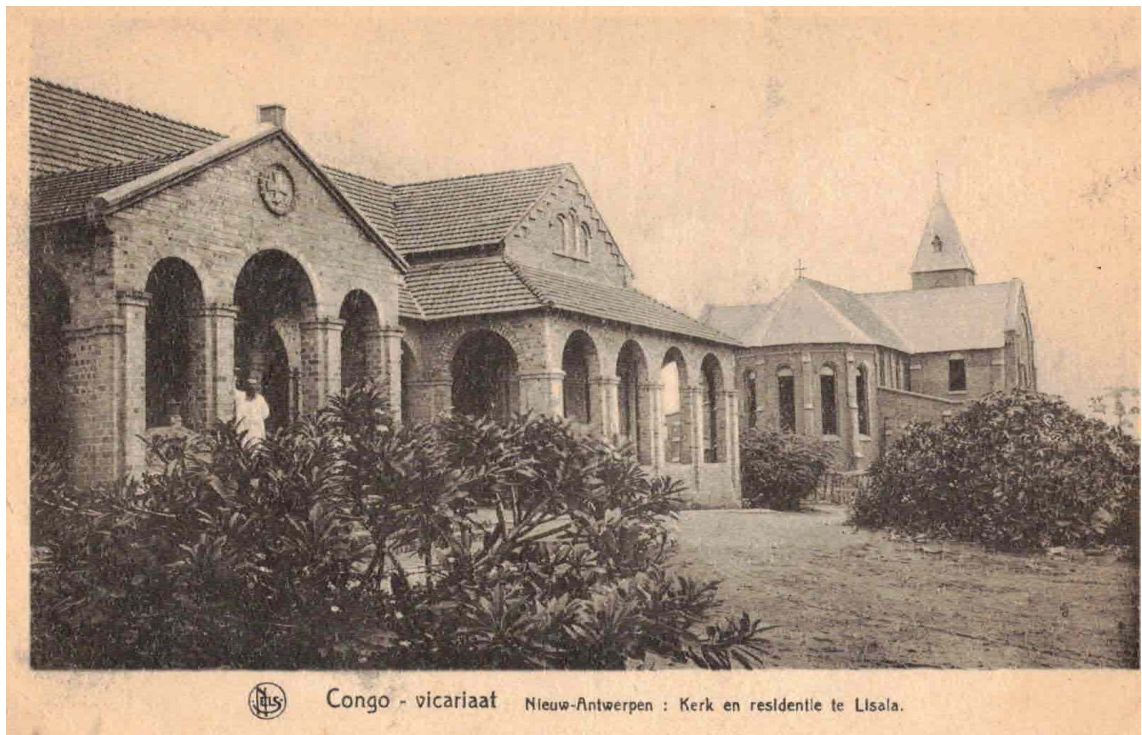
De reis gaat in het boek nog verder maar daar Nelly en Georges in Lisala van boord gingen stopt hier de samenvatting. Daarna ging het verder met een prauw (Pirogue) naar de overkant van de rivier, naar Mongana.

Van Leopoldville tot Stanley stad, werd het Lingala door blank en zwart als omgangstaal gebruikt. Het Lingala was eigenlijk de taal van de Bangala, een kleine stam op de rechteroever van de Congostroom nabij de monding van de Loelonga.

De oeverbewoners hadden langs de rivier handel gedreven en door hun onderling contact was er uit de verschillende, nauwverwante dialecten een gemeenschappelijke omgangstaal ontstaan. In 1884 was in het hartje van de Bangalastreek, Nouvelle-Anvers gesticht. Daar waren destijds meer dan twee duizend inlandse soldaten, arbeiders en bedienden. In 1890 werd het ook een zeer belangrijke missiepost met een school. Er kwamen nog meer militaire kampen in de buurt: Joembi, Ireboe, Oemangi, Lisala. Duizenden kinderen en volwassenen leerden daar het Lingala en hebben de taal verspreid over een groot deel van de kolonie.

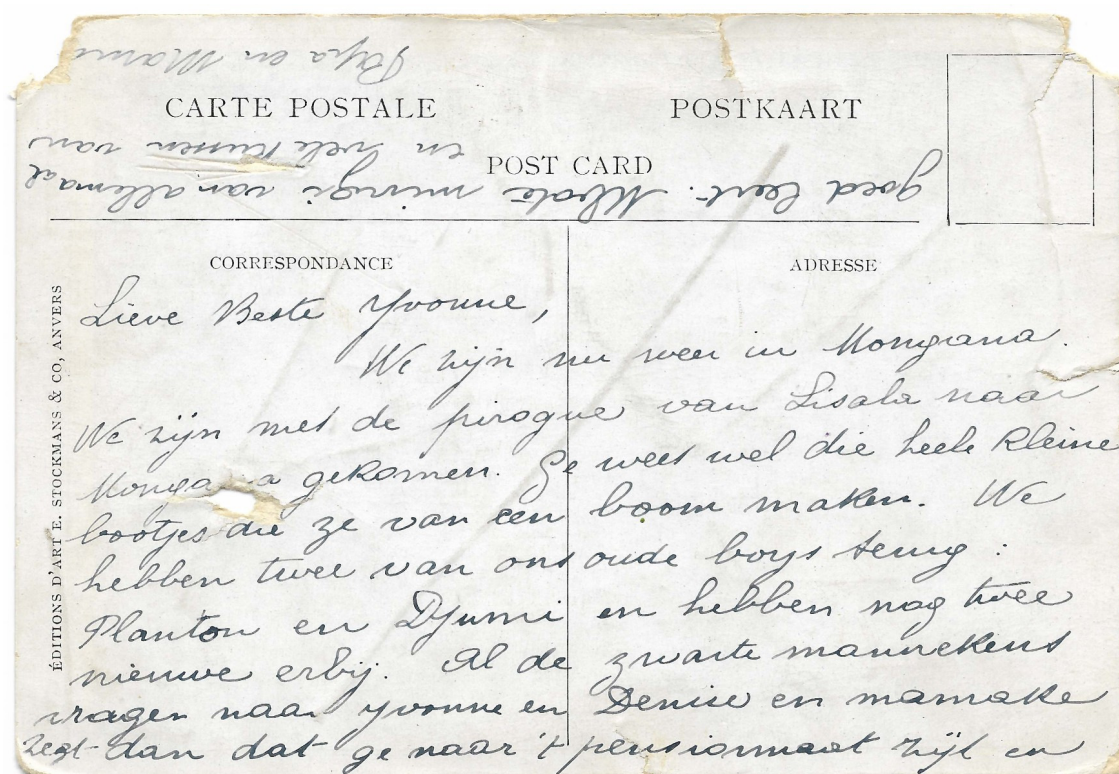
Van de koloniale ambtenaren, militairen en bedrijfsleiders werd verwacht dat zij de inlandse talen machtig waren. De blanken leerden de inlandse taal meestal niet goed. Het werd de 'stroomtaal' of 'handelsbangala' genoemd.

Missionarissen uit Nouvelle Anvers en Lisala hebben het Lingala opgeknapt, opgeschreven en zorgden ook voor onderwijs. De Scheutist Egide De Boeck schreef meerdere woordenschat- en gramaticaboeken.

Congo - vicariaat Nieuw-Antwerpen : Kerk en residentie te Lisala.

Aangekomen in Mongana stuurden zij de volgende postkaart aan Yvonne.

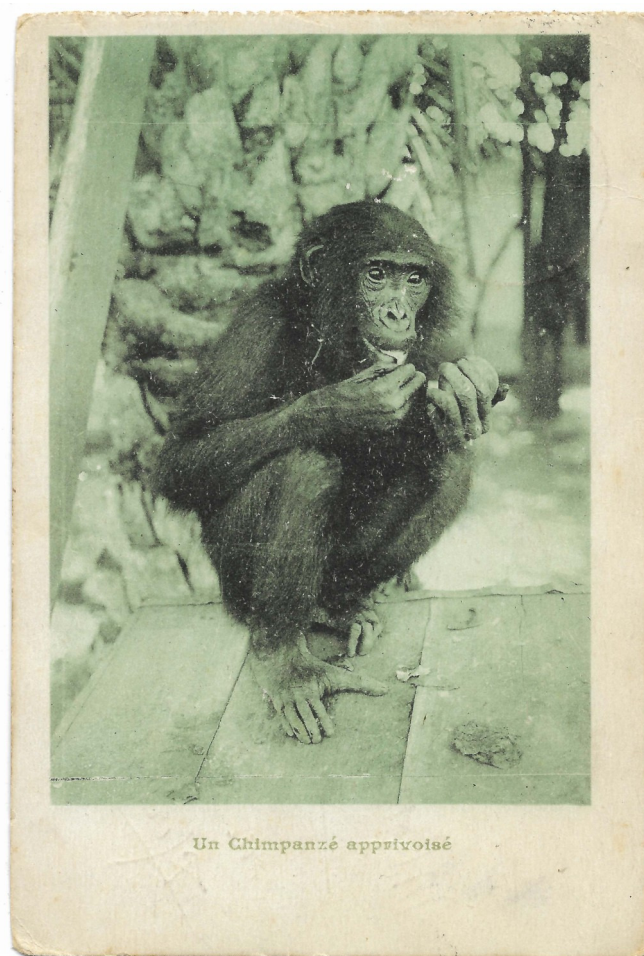
Met de pirogue (prauw) zijn zij vanuit Lisala de Congorivier overgestoken. Uit dit kaartje blijkt dat zij nu vier boys hebben. Twee kenden zij al van de vorige keer: Djumi en Planton.

Georges ontving twee kaartjes die niet te dateren zijn, beiden zijn ondertekend door Djumi, één van de boys.

Dit kaartje is ondertekend met Djumi en familie.

Op het volgende kaartje staat een tekst in het Lingala. De vertaling luidt: de groeten van ons. Het is ondertekend met meerdere Congolese namen. o.a. Djumi. Georges wordt hier als Directeur Commercial geadresseerd (zie ook Hoofdstuk 3).

Nog 2 Kaartjes van Nelly en Georges aan hun kinderen.

CARTE POSTALE POSTKAART
POST CARD

EDITIONS D'ART E. STOCKMANS & CO, ANVERS

CORRESPONDANCE

ADRESSE

Liefste Vrouw, Hoe gaat het op t school, in het 2de studiejaar? Doe ge goed uw best? En hoe is de vakantie afgelopen? Ik bewaar nog heel goed al de schoone werkjes die Comama mij uit de expositie gestuurd heeft. Papa en mama zien u zoo gaarne en denken dikwijls aan u. Heel veel kussen van Papa en Mama

*Melle
Vrouw Berchmans
Pensionnat des Ursulines
Wilrijk - Antvers
Belgique*

COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO
GUISSENGA (FLEUVE CONGO)

CARTE POSTALE

POSTKA

POST CARD

ADRESSE

Mes demoiselles
Yvonne et Denise Berchmans
Pensionnat des Ursulines
Wilrijk Anvers
Belgique

CORRESPONDANCE

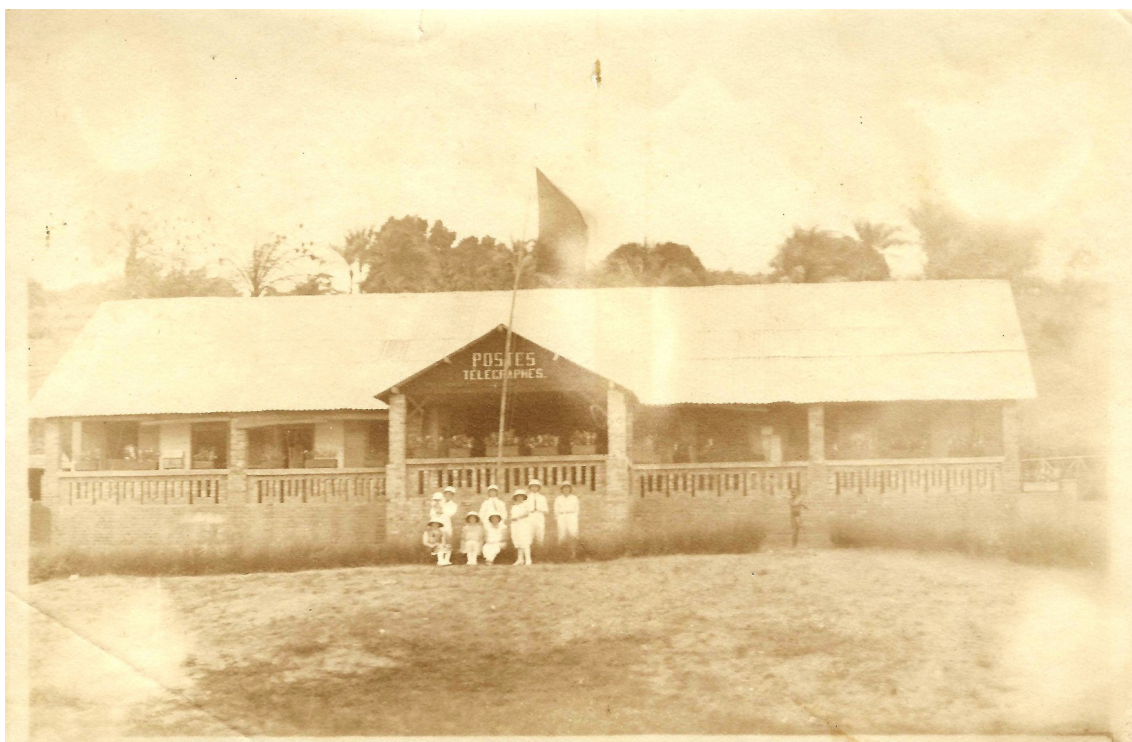
liepste Dochterken - We
hebben een briefje voor
u alle twee in den brief
van Bonoma gestoken.
Is het nu al zoo warm
als in Hongaria in
Antwerpen? en zijt
ge nog graag in
t school. Sayate en
Kamake zien u alle twee
zoo gaarne en stellen u
veel afte. Ruur
Papay en Manu

ÉDITIONS D'ART. STOCKMANS & CO. ANVERS

Enkele niet-gedateerde foto's uit Mongana en Lisala.

...op het vliegveld in Lisala

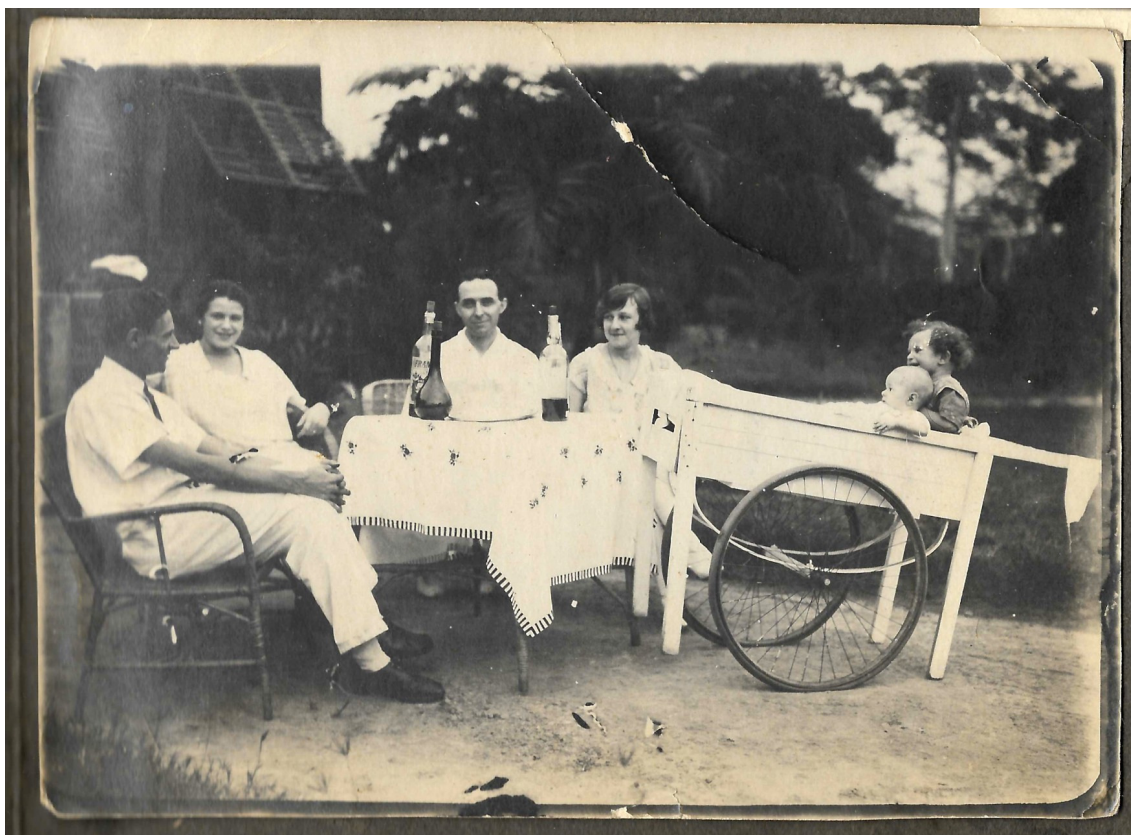
...voor het Postkantoor in Lisala

Nelly is de tweede van rechts.

Op 25 december 1926 werd hun dochtertje Anne-Marie geboren.

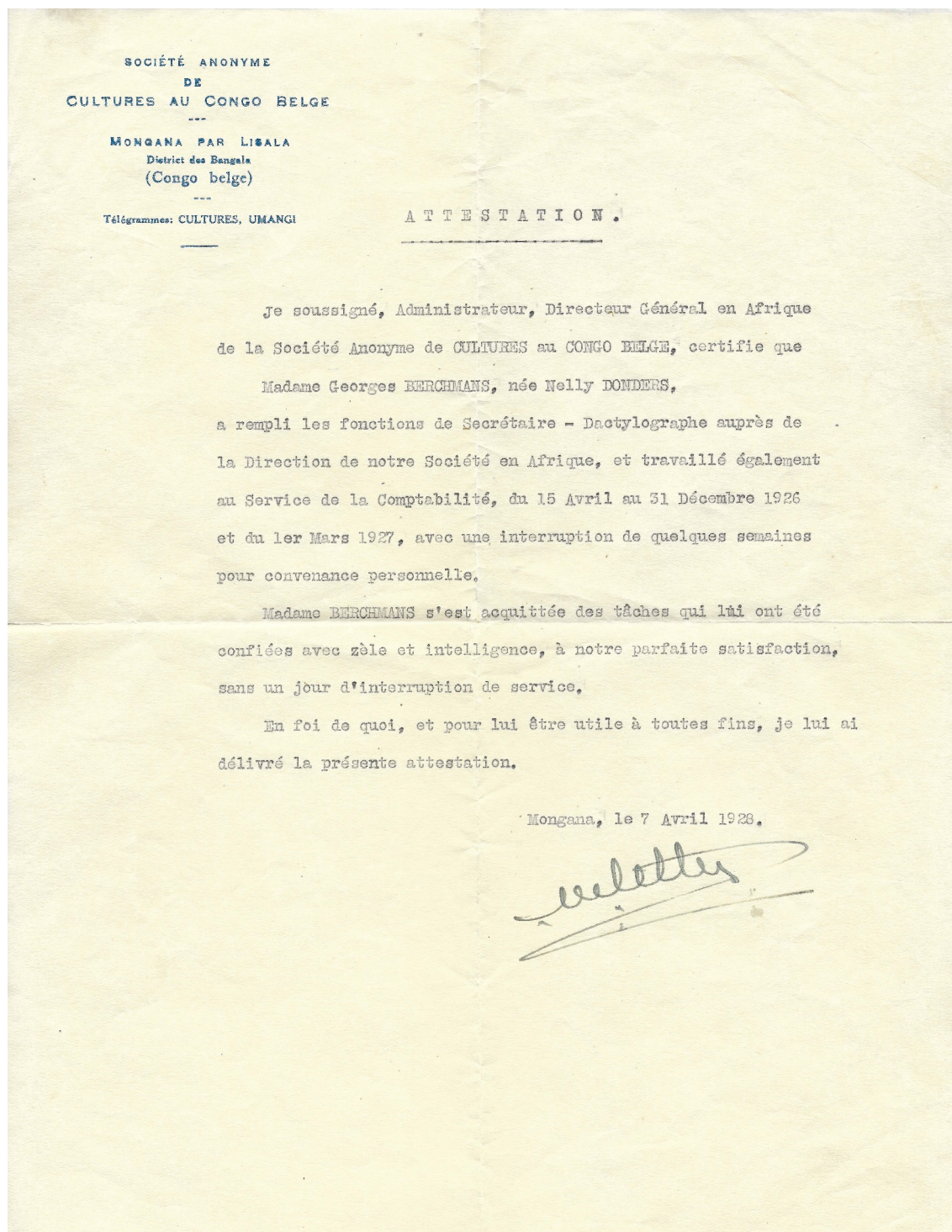
Nelly met Anne- Marie op de arm en Anne-Marie in de kinderwagen samen met het meisje dat in 1923 werd geboren. Anne-Marie noemde dit later haar creme-glace kar. Nelly en Georges zitten ernaast.

Als afgevaardigd bestuurder van de SACCB ondernam Robert Godding verschillende studiereizen naar Congo. Deze foto's werden tijdens de reis van 1927 genomen.

Ter voorbereiding van hun terugreis naar België werd op 7 april 1928 een aanbevelingsbrief opgemaakt door de administrateur, directeur generaal van de SACCB in Afrika.

Nelly werkte als secretaresse-typiste voor de directie van de SACCB in Afrika en voor de boekhouding vanaf 15 april 1926 tot 31 december 1926 en vanaf 1 maart 1927 met een onderbreking van enkele weken door persoonlijke omstandigheden (de geboorte van Anne-Marie).

Georges, Nelly en Anne-Marie keerden terug naar België. Van deze reis hebben we geen gegevens terug kunnen vinden.

Op het internet vonden we deze enveloppe geadresseerd aan de Directeur Generaal van de SACCB in Mongana. De datum van afstempeling is vermoedelijk 23-8-1928.

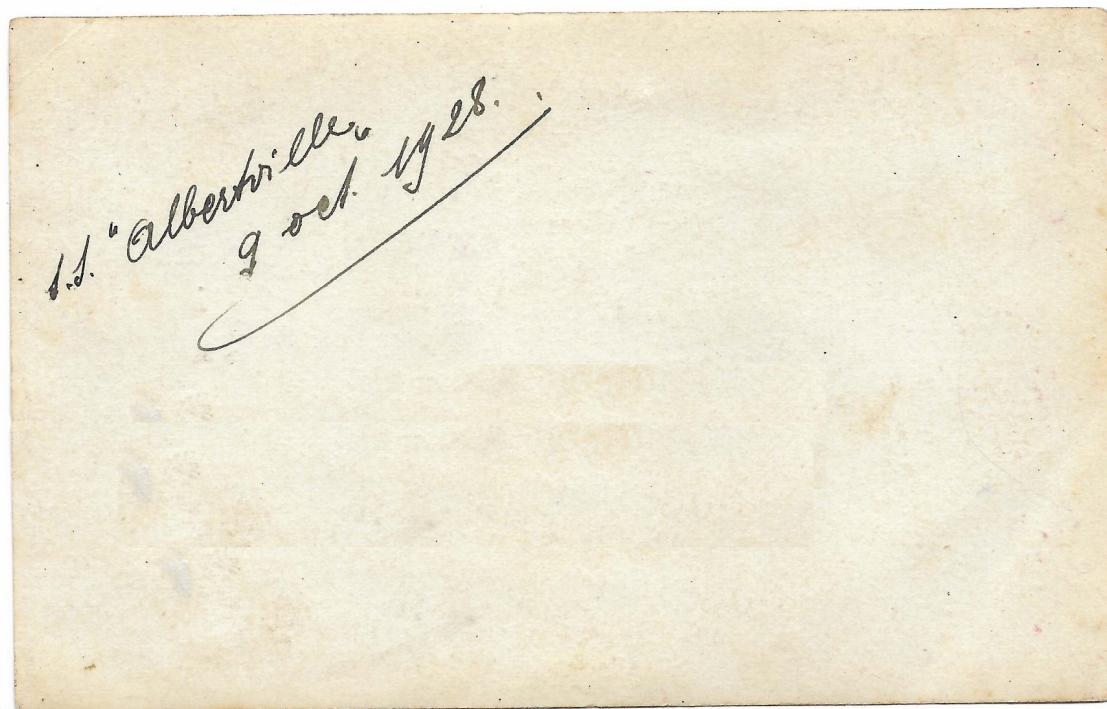
In de zomer van 1928, van 5 juni tot 31 augustus maakten koning Albert I en Koningin Elisabeth een reis door Congo en zij bezochten ook Lisala.

Georges en Nelly waren die zomer niet in Congo.

Hoofdstuk 3: van oktober 1928 tot juni 1931

Op 9 oktober 1928 vertrok Georges. Hij ging dit keer alleen met de SS Albertville naar Congo.

Nelly en de kinderen (Yvonne, Denise, Robert en Anne-Marie) bleven in België. Zij woonden toen op de Sint Bavostraat 32 in Wilrijk.

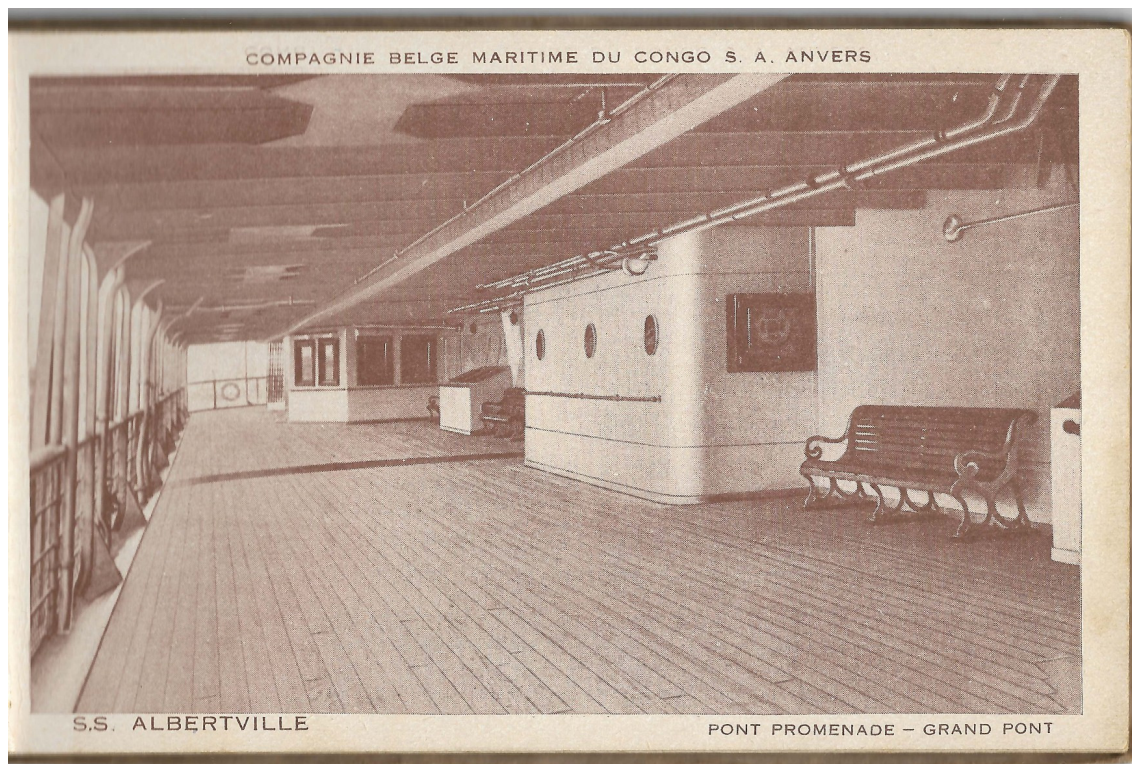
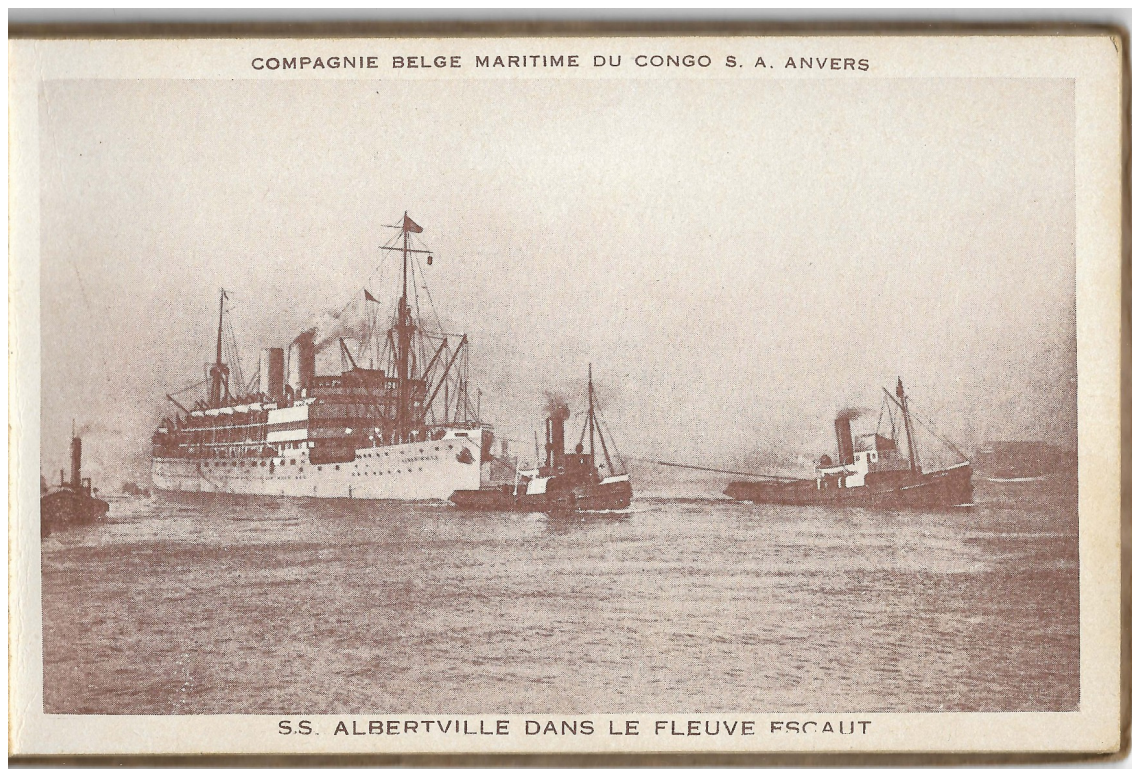

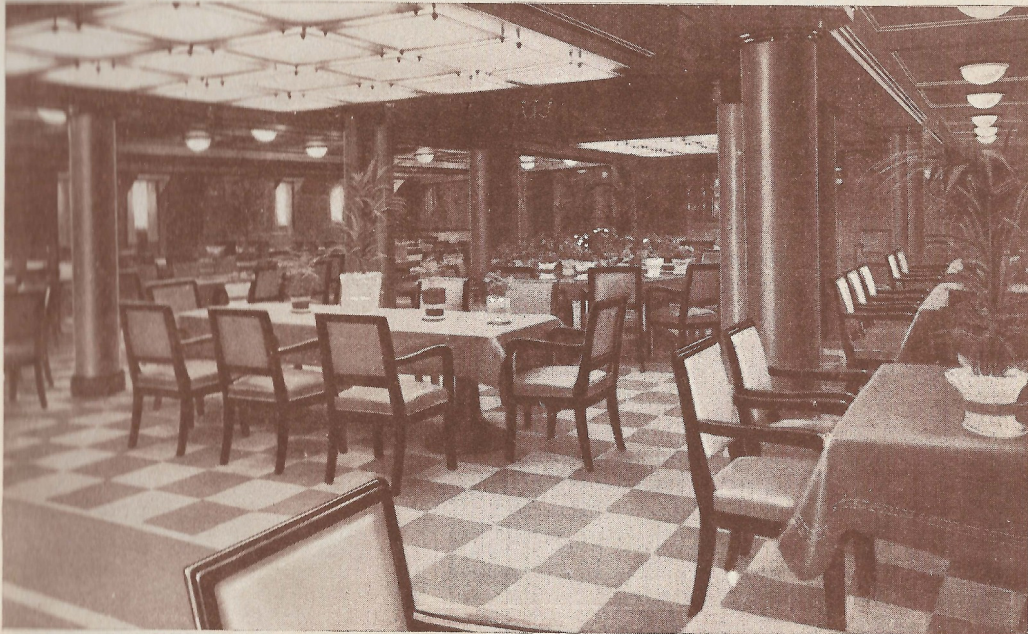
COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO		
AGENTS A ANVERS: AGENCE MARITIME INTERNATIONALE		
Société Anonyme.		
Siège Social: ANVERS, 67, Rempart Ste Catherine		
LISTE DES PASSAGERS		
DU		
Paquebot belge "ALBERTVILLE"		
CAPITAINE: Mr. F. MOMMENS		5 ^e VOYAGE
PARTI D'ANVERS LE 9 OCTOBRE 1928		
EN DESTINATION DU CONGO		
PREMIÈRE CLASSE		
1 Mr. André J.	Ministère des Colonies	
2 Mr. Breugelmanns P.	"	"
3 Mr. Dendale E.	"	"
4 Mme Dendale J.	"	"
5 Mr. Fomera L.	"	"
6 Mr. Gendebien L.	"	"
7 Mme Gendebien J.	"	"
8 Mr. Gérard E.	"	"
9 Mme Gérard M.	"	"
10 Mr. Johnen Ch.	"	"
11 Mme Johnen P.	"	"
12 Enfant Johnen L.	"	"
13 Mr. Lemoille L.	"	"
14 Mr. Mahille E.	"	"
15 Mme Mahille M.	"	"
16 Mr. Maccio D.	"	"
17 Mme Maccio C.	"	"
18 Mr. Menestret M.	"	"
19 Mme Menestret I.	"	"
20 Mr. Michaelis J.	"	"
21 Mme Michaelis M.	"	"
22 Enf. Michaelis L.	"	"
23 Enf. Michaelis M.	"	"
24 Enf. Michaelis J.	"	"
25 Mr. Pholien J.	"	"
26 Mme Pholien J.	"	"
27 Mr. Polledro O.	"	"
28 Mr. Querton M.	"	"
29 Mr. Salvini A.	"	"
30 Mme Salvini A.	"	"
31 Mlle Salvini M.	"	"
32 Mr. Sooghen F.	"	"
33 Mr. Sovet A.	"	"
34 Mme Sovet Z.	"	"
35 Mr. Sperano P.	"	"
36 Mr. Vandevivere E.	"	"
37 Mr. Vanden Abeele A.	"	"
38 Mme Vanden Abeele M.	"	"
116 Mr. Henriot R.	Société Citas	
117 Mr. Jurden S.	Société A. B. C.	
118 Mr. Uhlman O.	Société l'Alberta	
119 Mme Uhlman M.	"	
120 Enf. Uhlman G.	"	
121 Enf. Uhlman B.	"	
122 Mr. Delvingt A.	Soc. des "Ciments du Congo	
123 Mr. Duivier D.	"	
124 Mme Duivier A.	"	
125 Mr. Van de Cappelle V.	Société Socol	
126 Mr. Van Damme R.	"	
127 Mr. Maes L.	"	
128 Mr. Everaert L.	"	
129 Mr. De Keyser E.	"	
130 Mme Muyet E.	Société Autocongo	
131 Mr. Henrotte G.	Société Belgika	
132 Mr. Kaddak H.	Société Unatra	
133 Mme Kaddak I.	"	
134 Mr. Bourry G.	"	
135 Mr. Vander Velden Fr.	Société Sabena	
136 Mr. Gindt J.	Cie Lyonn. A.E.F.	
137 Mme Darc A.	Privé	
138 Enf. Darc P.	"	
139 Mr. Weiler E.	Cie Sacrière Congol.	
140 Mme Gaia E.	Société Synkin	
141 Mr. Ansau M.	Chemin de fer B.C.K.	
142 Mr. Eyckmans L.	Société Chanic	
143 Mr. Londen L.	"	
144 Mr. Zandt P.	"	
145 Mme Zandt Z.	"	
146 Mme Kesteloot M.	Société Unatra	
147 Enf. Kesteloot Y.	"	
148 Mme Lammens L.	Société Colectric	
149 Mme Sanglier M.	Société Autocongo	
150 Mr. Meert J.	Cie Auxilaire Congol.	
151 Mr. Barbera G.	Chemin de fer du Congo	
152 Mme Barbera M.	"	
153 Mr. Barbera S.	"	
154 Mr. Roberto A.	"	
155 Mr. Rosazza G.	"	
156 Mr. Torsin M.	Cie Lomami & Lualaba	
157 Mme Torsin M.	"	
158 Mr. Rodriguez P.	Valle & Cie	
159 Mr. Lemke Ch.	Cie Ind. Afric.	
Destination TÉNÉRIFFE:		
160 Mr. Johana	Privé	
161 Mr. Rudloff H.	Privé	

Georges is niet terug te vinden op deze onvolledige passagierslijst.

De Congoboten waren hele mooie passagiersschepen, echte 5 sterrenhotels. De volgende ongebruikte postkaarten komen uit een boekje dat aan boord te verkrijgen was.

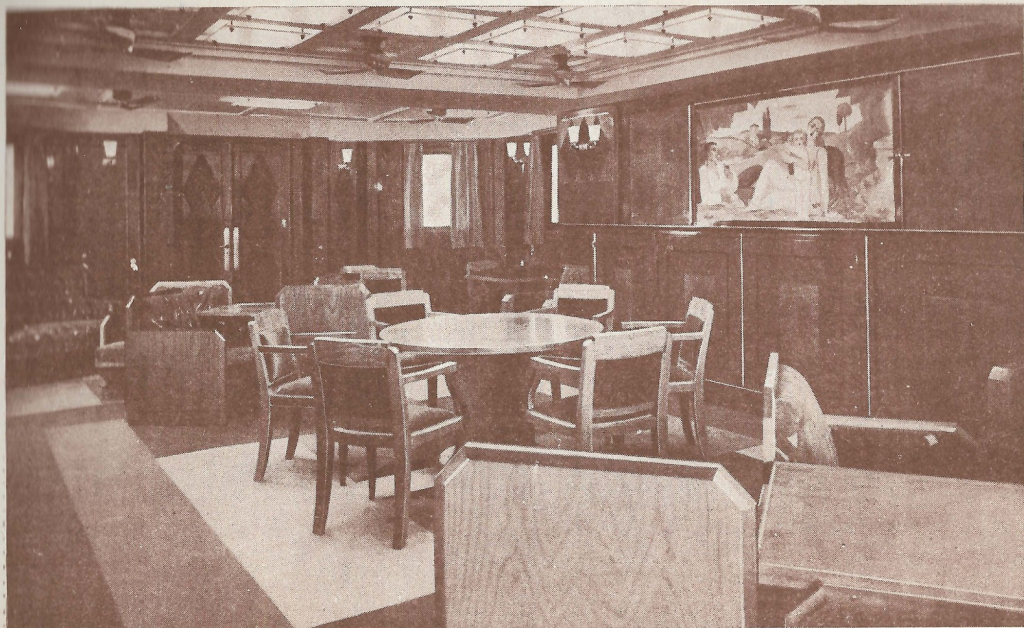
COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO S. A. ANVERS

S.S. ALBERTVILLE

SALLE À MANGER DE 1re CLASSE

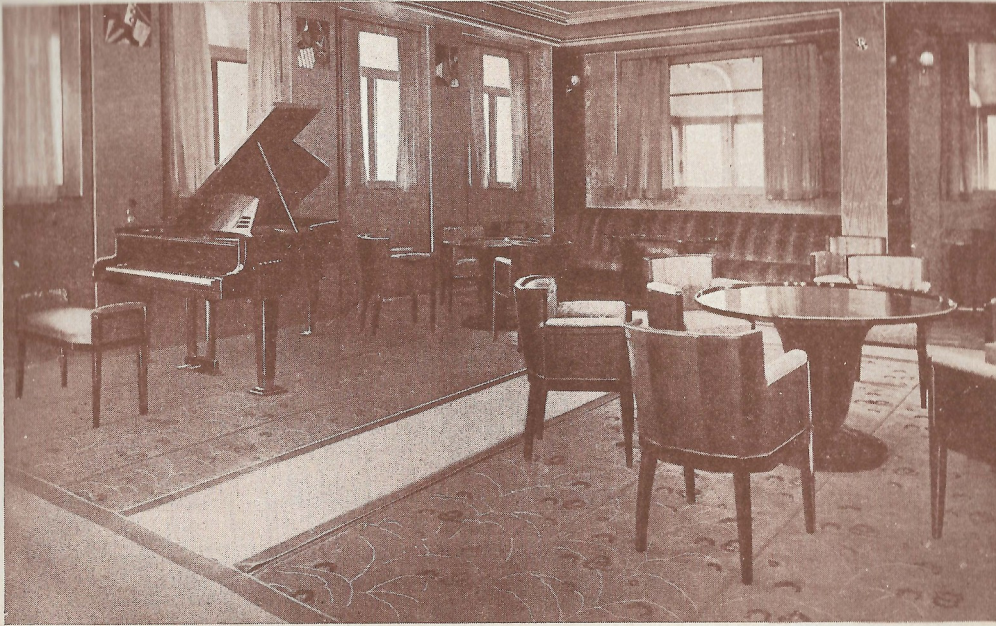
COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO S. A. ANVERS

S.S. ALBERTVILLE

PETIT SALON DE 1re CLASSE

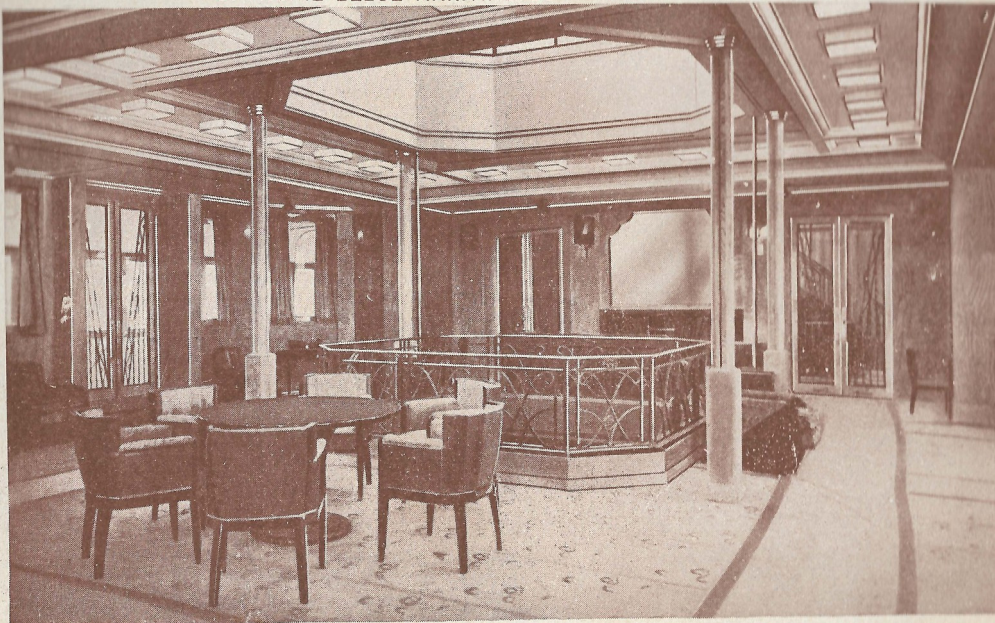
COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO S. A. ANVERS

S.S. ALBERTVILLE

SALON DE MUSIQUE

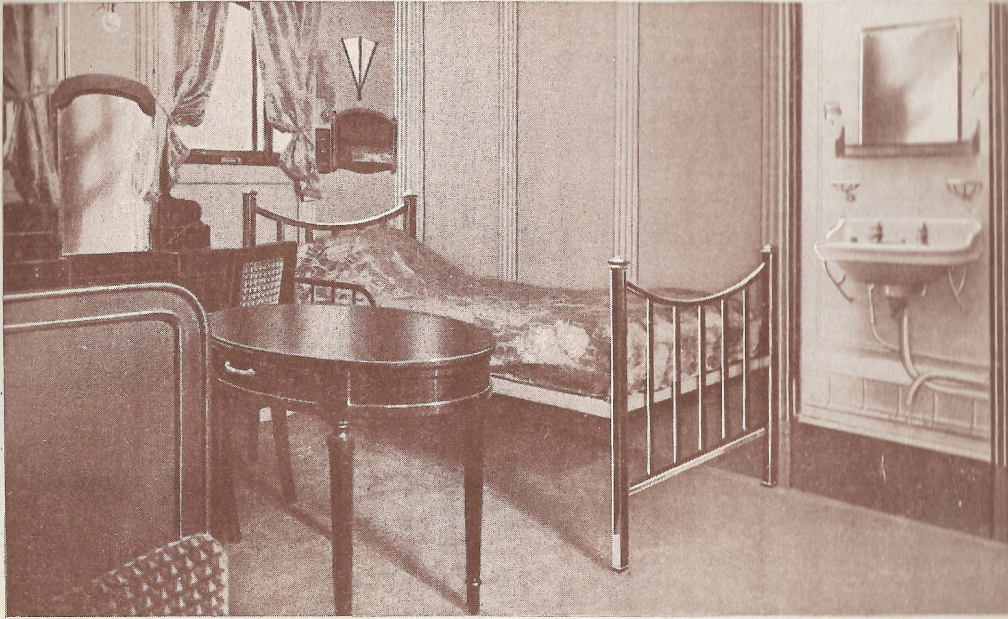
COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO S. A. ANVERS

S.S. ALBERTVILLE

HALL DE 1re CLASSE

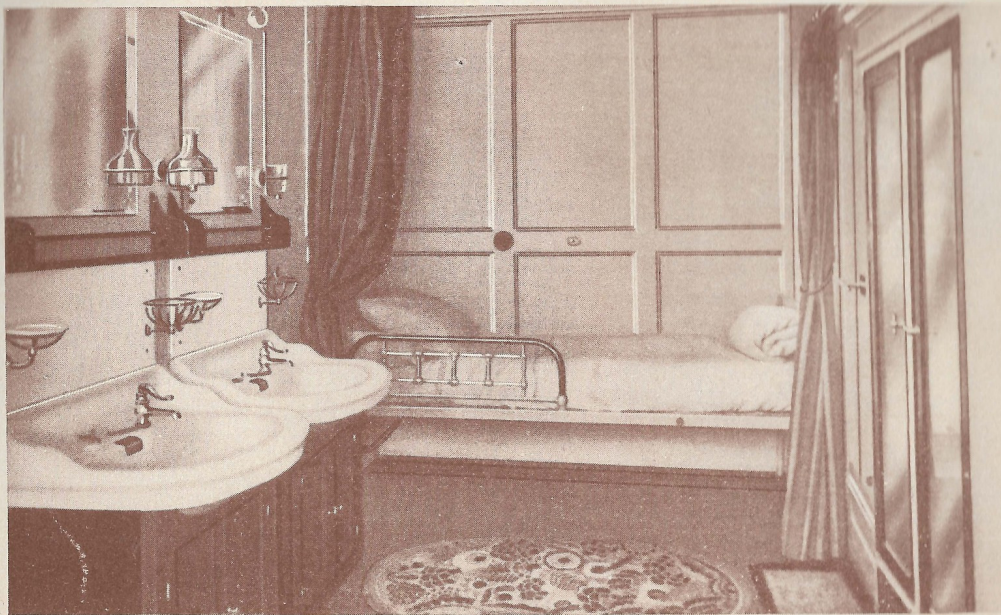
COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO S. A. ANVERS

S.S. ALBERTVILLE

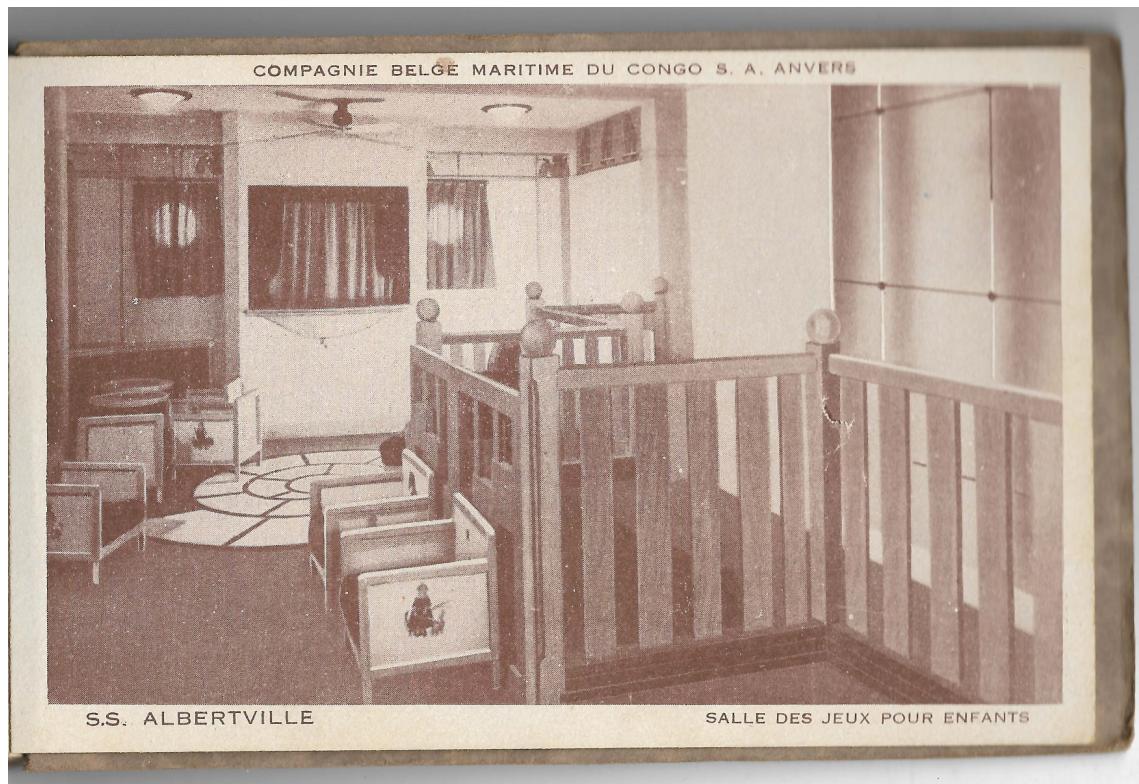
CABINE DE LUXE

COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO S. A. ANVERS

S.S. ALBERTVILLE

UNE CABINE DE 1re CLASSE

E. STECHER & CO. ANVERS

COMPAGNIE BELGE MARITIME DU CONGO

RAGAB

Dimanche le 21 Octobre 1928

Paquebot Albertville

Première Classe

MENU

DINER

Consommé Neptune

Filet de Sole à l'Argenteuil

Pommes Croquettes

Médaille de Bœuf Brabançonne

Petits pois fins

Poulet froid - Cœur de Laitue

Gâteau S. S. Albertville

Omelette glacée

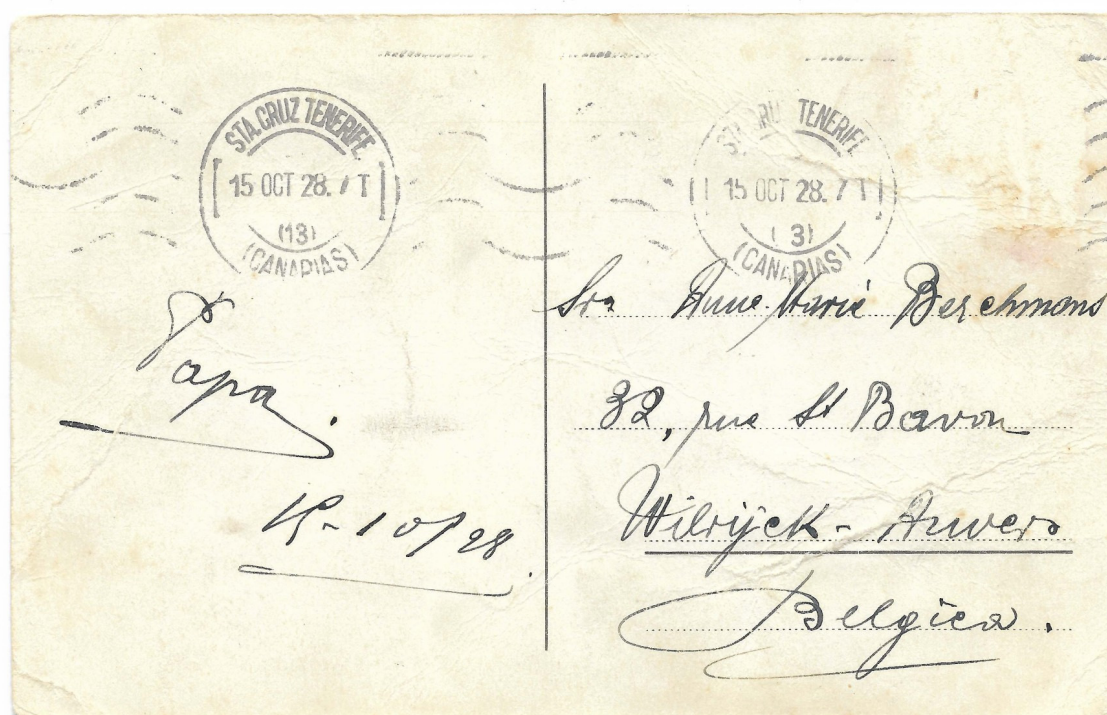
Corbeille de Fruits

Mendians

Café

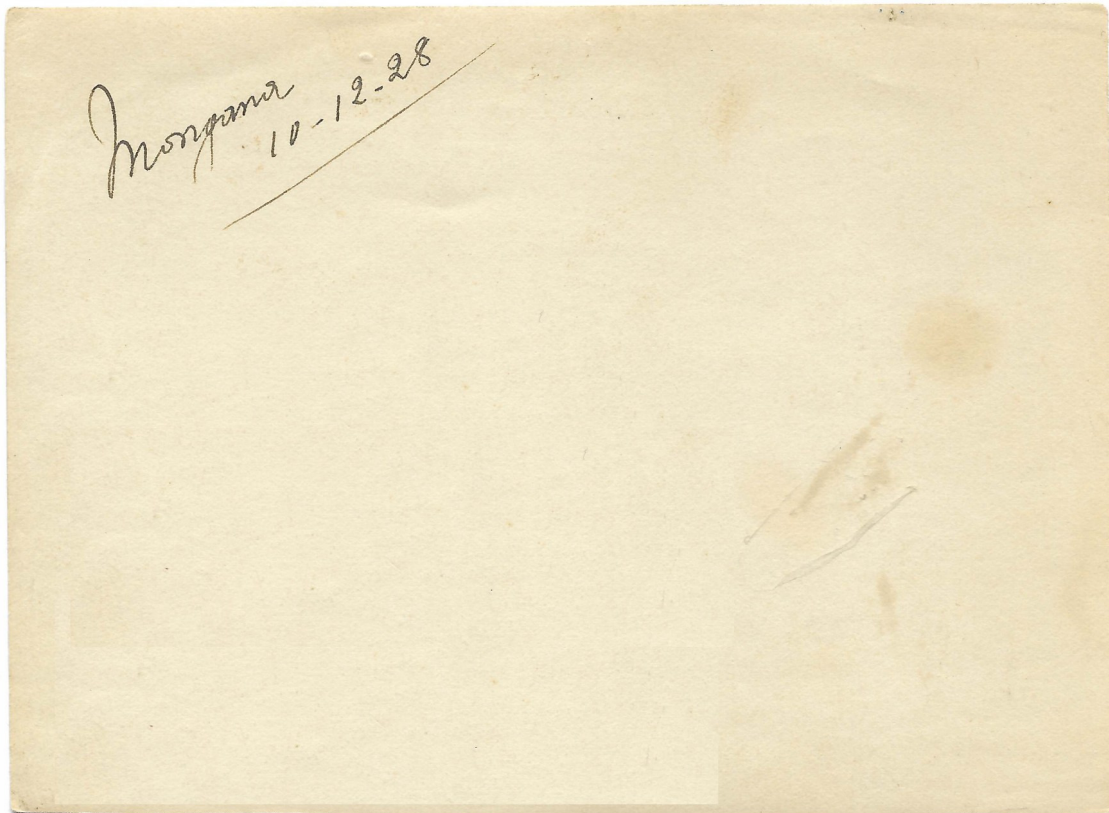
Een voorbeeld van het menu aan boord.

Georges stuurde kaartjes vanaf Tenerife naar de kinderen.

December 1928.

Op deze foto zit Georges rechts.

In de afgelegen posten kwamen veelal mensen met ongeveer hetzelfde opleidingsniveau samen. Doordat men in Congo geen familie had om op terug te vallen was de aanwezigheid van een vriendengroep van groot belang en noodzakelijk. Men was ook voor de ontspanning op elkaar aangewezen.

...Samen tennissen. Georges staat rechts op de foto. Op de achtergrond is een termietenheuvel te zien.

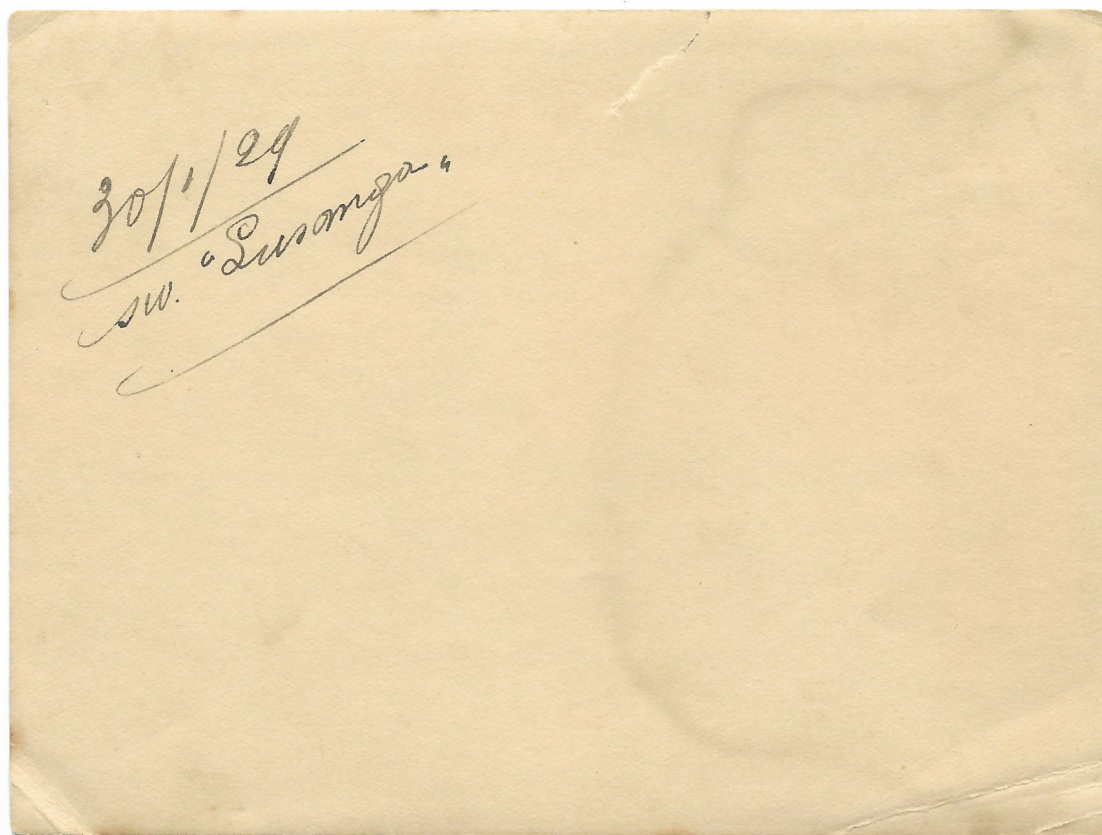

... elkaar helpen. De haren van Georges worden geknipt door een collega.

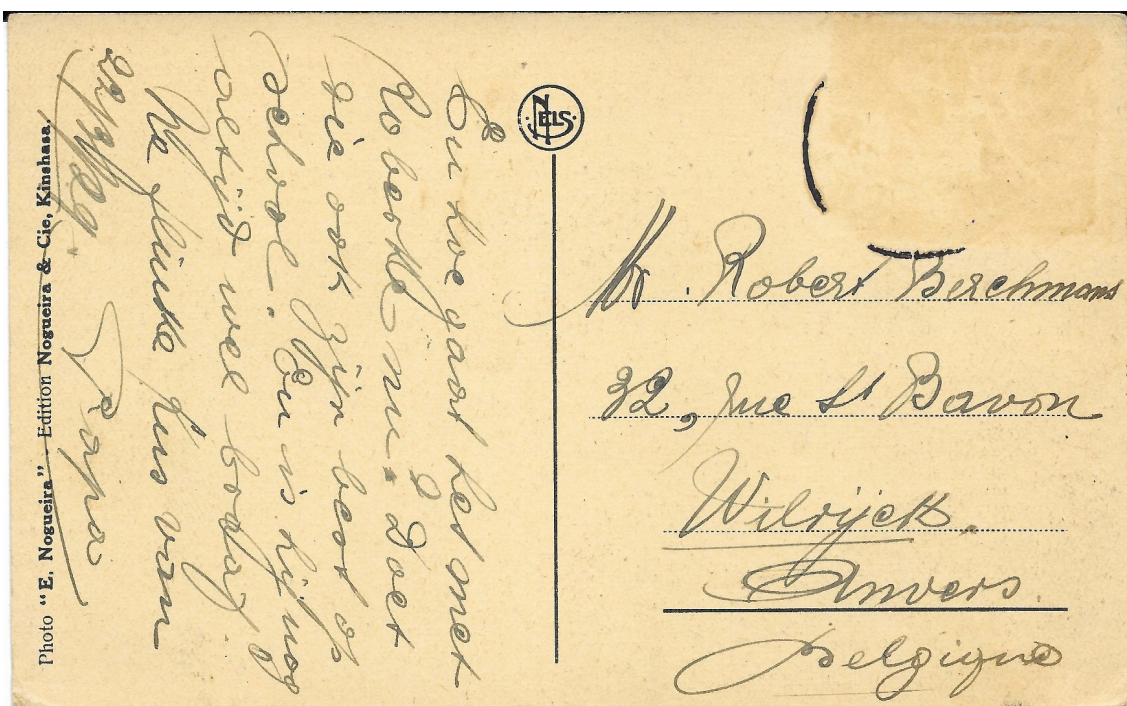
Januari 1929. Georges stuurde een kaartje naar Robert vanuit Kin (Kinshasa).

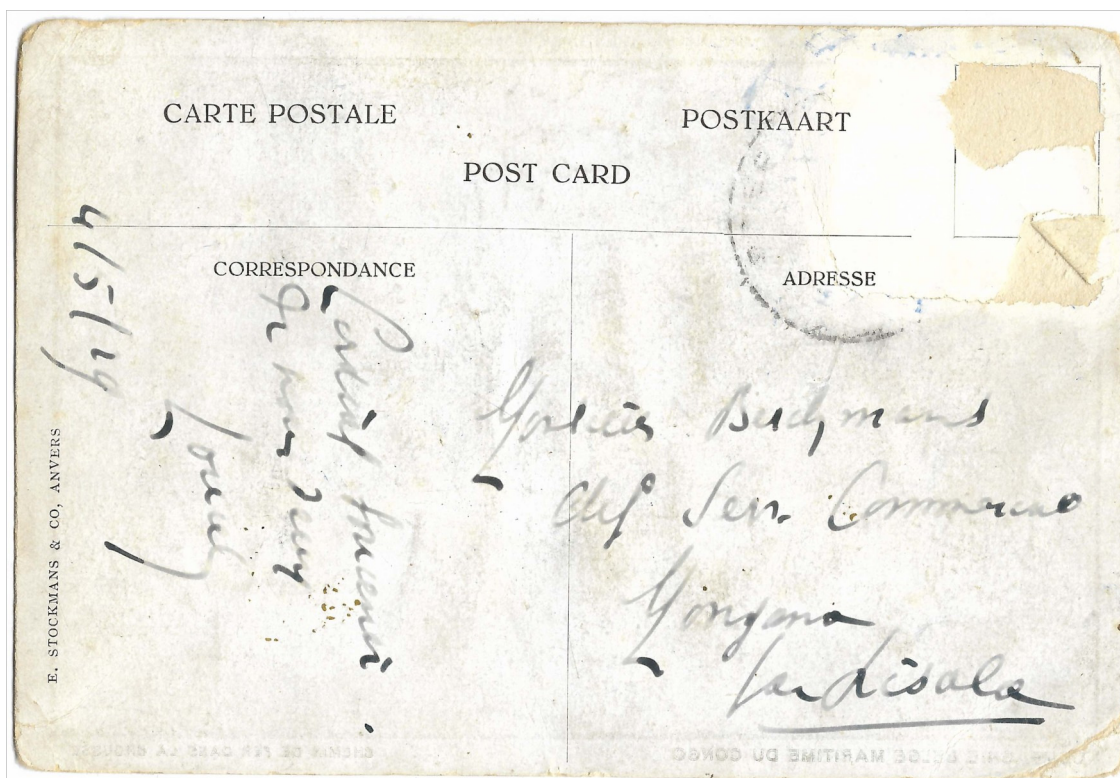
Op de Congorivier met de sw Lusanga.

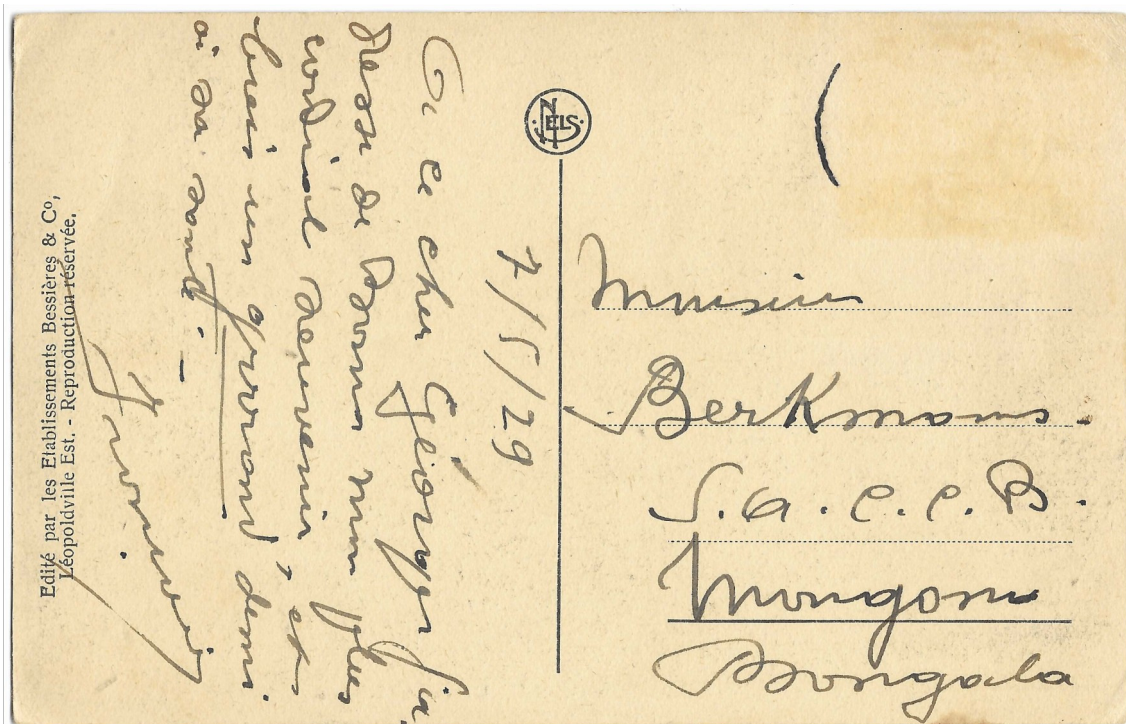
Maart 1929: een kaartje aan Robert.

Mei 1929.

Georges wordt hier aangesproken als 'Directeur Général du commerce'.

Vanuit Boma krijgt Georges dit kaartje. De afzender heeft het over een hartelijke herinnering en dat hij een "Grrrand demi" (bier) gaat drinken op de gezondheid van Georges.

Een foto van Georges op het muurtje voor het huis in Jjuli 1929.

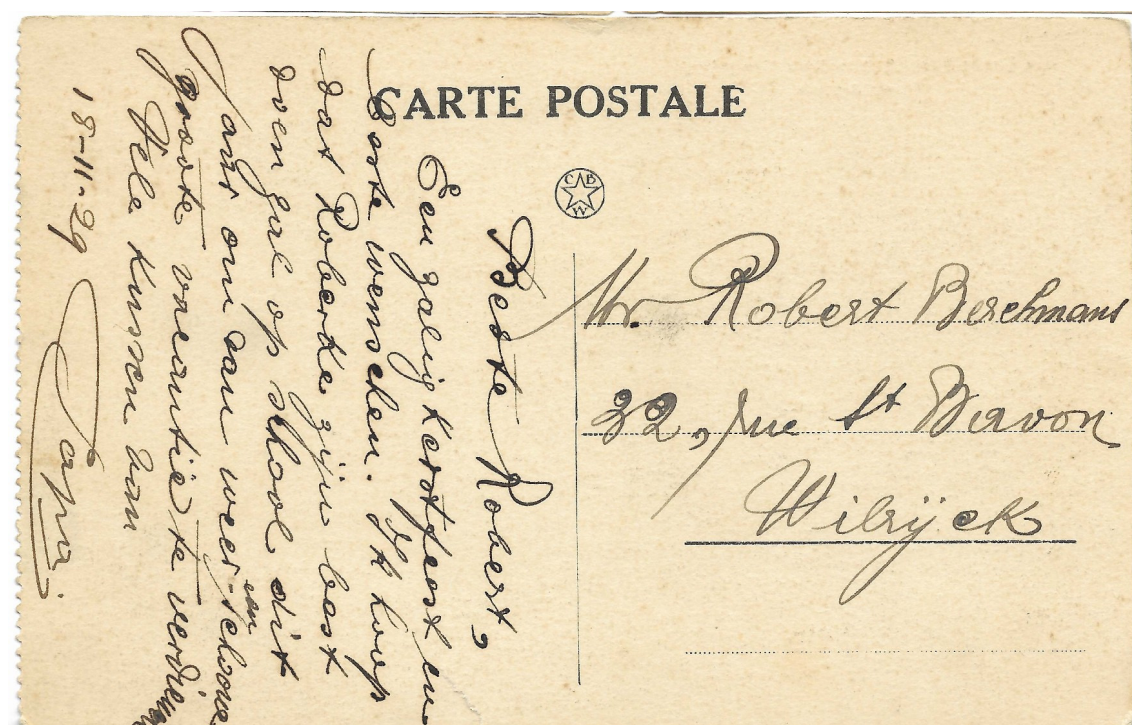
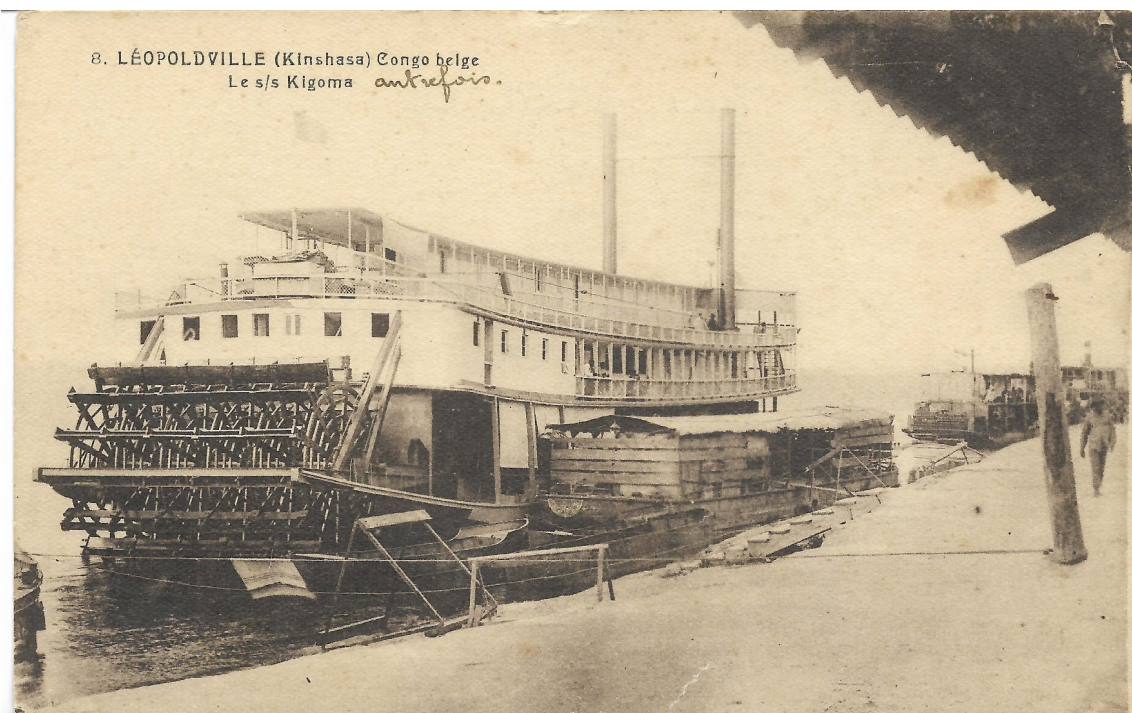

20/7/29 -

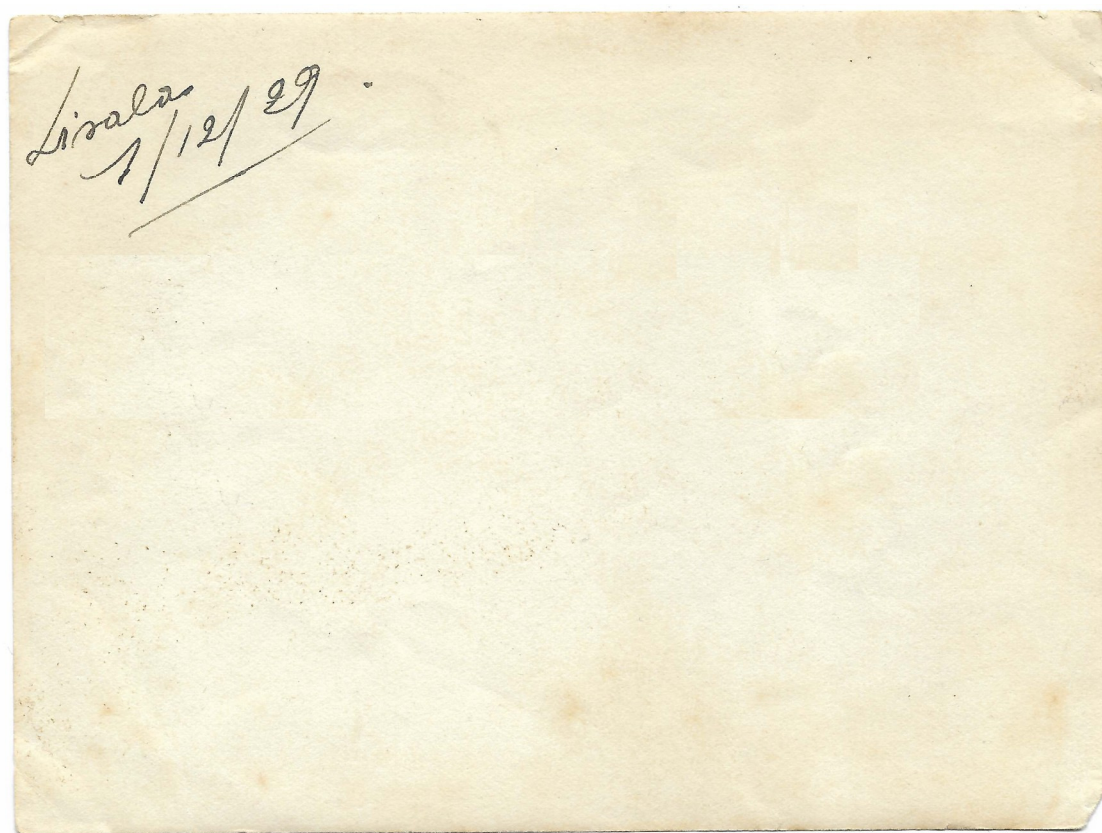
September 1929. Een kaartje uit Coq (Coquilhatville).

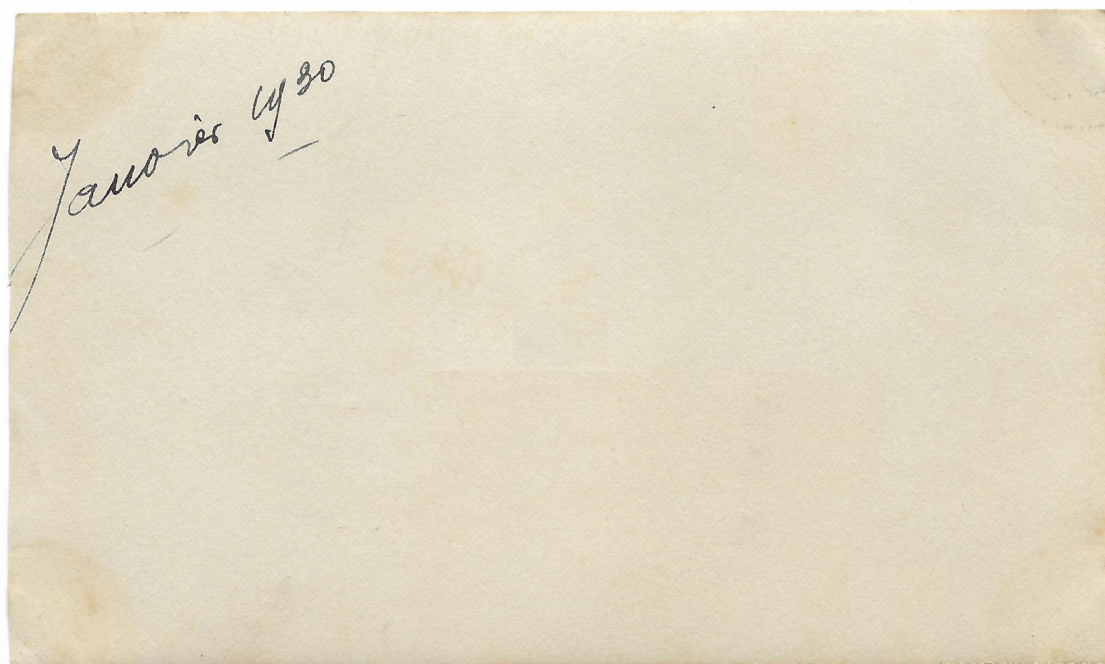
November 1929. Kerstwensen van Georges voor Robert.

Samen met mede-kolonialen op de foto.

Georges staat links.

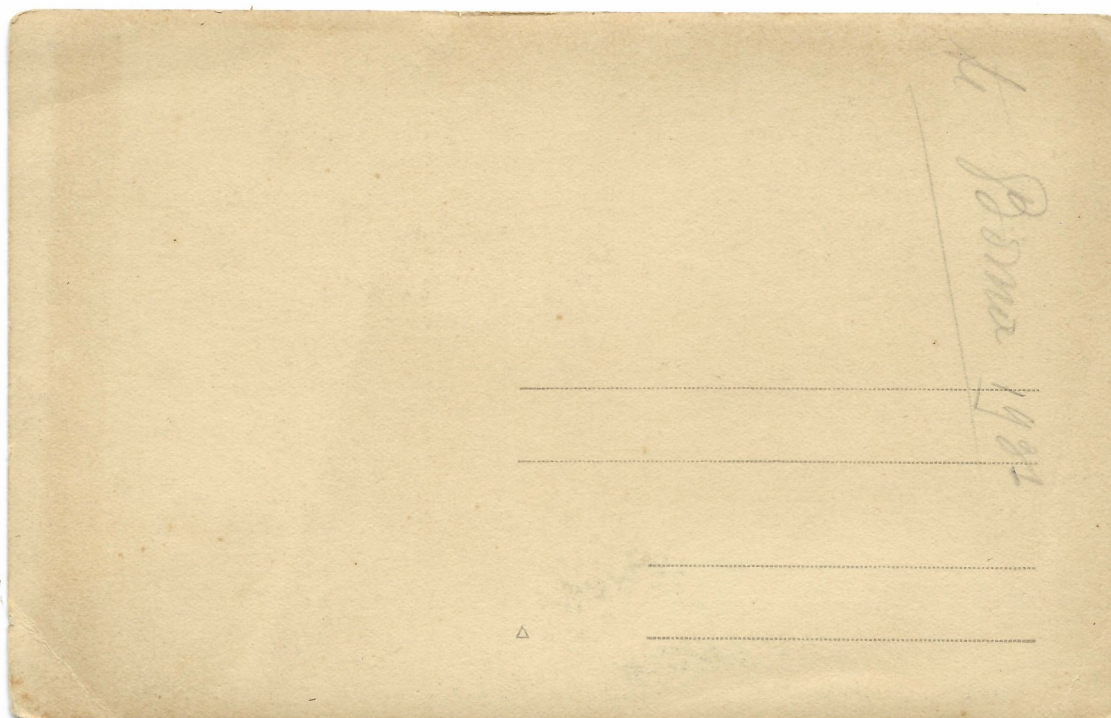

Georges zit links.

Mei 1931. De Pende opstand bij HCB in Levertville (het huidige Lusanga).

Arbeiders in de palmnotenindustrie kwamen in 1931 in opstand tegen de landonteigeningen, de werkomstandigheden, de lage vergoedingen en de hoge belastingen die ze moesten betalen. Dit leidde tot een confrontatie tussen het Pende-volk en het Belgische gezag, waarbij op 29 mei een Belgische ambtenaar werd gedood. De strafexpeditie die hierop volgde was genadeloos en bloedig.

Juni 1931. De haven van Boma.

Georges vertrok op 8 juni 1931 met de SS Albertville vanuit Matadi naar Antwerpen.

COMPAGNIE MARITIME BELGE (Lloyd Royal)		
Société Anonyme - ANVERS		
LISTE DES PASSAGERS		
DU		
Paquebot belge "ALBERTVILLE"		
Commandant: R. BOSQUET	22 ^e Voyage	
PARTI DU CONGO LE 8 JUIN 1931		
EN DESTINATION D'ANVERS		
PREMIÈRE CLASSE		
1 Mr Jorissen J.	Commissaire Général	
2 Mme Jorissen A.	Ministère des Colonies	
3 Mr Autequitte P.	"	
4 Mme Autequitte M.	"	
5 Enf. Autequitte G.	"	
6 Mr Bouko F.	"	
7 Mr Campion F.	"	
8 Mr Caprasse G.	"	
9 Mme Caprasse M.	"	
10 Mr Chinkovitch T.	"	
11 Mr Cleeren J.	"	
12 Mme Cleeren H.	"	
13 Mr Colin J.	"	
14 Mr de Briey P.	"	
15 Mr de Hollain F.	"	
16 Mr Dewandre J.	"	
17 Mme Dewandre M.	"	
18 Mr Dubuisson O.	"	
19 Mme Dubuisson M.	"	
20 Enf. Dubuisson O.	"	
21 Mr Eerdekens F.	"	
22 Mr Landrieu E.	"	
23 Mr Leemans J.	"	
24 Mr Massart A.	"	
25 Mme Rinne M.	"	
26 Enf. Rinne R.	"	
27 Mr Semeelen A.	"	
28 Mme Semeelen M.	"	
29 Mr Sörheim O.	"	
30 Mme Sörheim H.	"	
31 Mr van den Bergh van Heemstede P.	"	
32 Mme van den Bergh van Heemstede L.	"	
33 Enf. van den Bergh van Heemstede G.	"	
34 Enf. van den Bergh van Heemstede A.	"	
35 Mr Van Huffel O.	"	
36 Mme van Huffel B.	"	
37 Mr Van Vossle G.	Ministère des Colonies	
38 Mme Van Vossle M.	"	
39 Mr Vernez J.	"	
40 Mme Vernez L.	"	
41 Mme Verreth J.	"	
42 Enf. Verreth S.	"	
43 Mr Volkoff W.	"	
44 Mr Chance F.	H. C. B.	
45 Mr Mac Intosh I.	"	
46 Mr Nicolaidis G.	"	
47 Mme Nicolaidis J.	"	
48 Mr Spillman W.	"	
49 Mr Walker R.	"	
50 Mme Walker S.	"	
51 Mr Art J.	Sedec	
52 Mr Volkaerts Ch.	"	
53 Mme Volkaerts L.	"	
54 Mr Allen J.	A. P. C. M.	
55 Mme Allen M.	"	
56 Mr Chapman J.	"	
57 Mme Martin M.	Unatra	
58 Enf. Martin J.	"	
59 Mme Wolter A.	"	
60 Enf. Wolter C.	"	
61 Mr Mousset V.	Forminière	
62 Mr Schaack Ch.	"	
63 Mr Thirion R.	"	
64 Mr de Sisti G.	Texaf	
65 Mme de Sisti Y.	"	
66 Enf. Fossa E.	Privé	
67 Mr Motte G.	Texaf	
68 Mme Motte M.	"	
69 Mr Saucin R.	"	
70 Mr Bovenkerk J.	N. A. H. V.	
71 Mme Bovenkerk C.	"	
72 Enf. Bovenkerk J.	"	
73 Mr Hoven A.	"	
74 Mr Adam T.	B. M. S.	
75 Rév. Lambourne A.	"	
76 Melle Lambourne A.	"	
77 Rév. Stanford R.	"	
78 Rév. Hill T.	A. B. F. M. S.	
79 Mme Hill C.	"	
80 Rév. Stoddard J.	C. & N. A.	
81 Mme Stoddard A.	"	
82 Enf. Stoddard J.	"	
83 Enf. Stoddard D.	"	
84 Enf. Stoddard D.	"	
85 Enf. Stoddard M.	"	
86 Monseigneur Grison E.	Vicariat Apostol. de Stanley-Falls	
87 Rév. P. Sobbe D.	"	
88 Rév. F. Laevens G.	Frères des Ecoles Chrétiennes	

89	Rév. F. Meytrold J.	Mission de Tumba
90	Mr Clémence R.	Calria
91	Mme Clémence H.	"
92	Mme Jentzer L.	"
93	Mme Dupret C.	Régie du Ch. de Fer du Mayumbe
94	Enf. Dupret L.	"
95	Mme Vanden Kieboom Y.	"
96	Enf. Vanden Kieboom A.	"
97	Mr Hoppenrath A.	C. F. L.
98	Mr Louillet R.	"
99	Mr Barabin P.	Cie du Lomani
100	Mr Berckmans G.	Cultures au Congo Belge
101	Mr Bogaerts J.	Sabena
102	Mme Bogaerts G.	"
103	Mr Brex R.	C. I. C.
104	Mr Collard R.	Banque Belge d'Afrique
105	Mme Collard M.	"
106	Mr Crunelle R.	Safricas
107	Mr De Bruyn R.	Manucongo
108	Mr Dhuyvetter E.	Cotenco
109	Mme Dhuyvetter A.	"
110	Mr Rosom J.	"
111	Mr Gosse H.	A. M. I
112	Mme Gosse J.	"
113	Mr Gyssels A.	Trafrica
114	Mme Gyssels J.	"
115	Mr Hanon G.	Equatoriale
116	Mme Marivoet I.	Cie Sucrière Congolaise
117	Mr Pernet L.	Colectric
118	Mme Procoubovsny J.	Céacé
119	Melle Schmitz M.	Saak
120	Mr Schreiden M.	S. A. B.
121	Mr Seguy L.	Gillespie
122	Mr Verschuuren L.	Cie des Produits
123	Mr Bureau A.	Privé
124	Mme Bureau G.	"

SECONDE CLASSE

1	Mme Bargibant J.	Ministère des Colonies
2	Mr Batsela A.	"
3	Mr Bourghelle C.	"
4	Mr De Becker F.	"
5	Mr Delescluze J.	"
6	Mme Delescluze H.	"
7	Mr Delwiche M.	"
8	Mr Frederickx G.	"
9	Mme Frederickx F.	"
10	Enf. Frederickx J.	"
11	Enf. Frederickx I.	"
12	Mme Gillard L.	"
13	Mr Hoen R.	"
14	Mme Hoen G.	"

15	Mr Kuckaertz J.	Ministère des Colonies
16	Mme Kuckaertz J.	"
17	Mr Lecaille J.	"
18	Mme Martial F.	"
19	Mr Mazurelle R.	"
20	Mme Mazurelle C.	"
21	Mr Pintelon E.	"
22	Mr Preat M.	"
23	Mme Preat G.	"
24	Mr Quinet A.	"
25	Mr Schwachtgen M.	"
26	Mr Thyssens G.	"
27	Mr Van Camp M.	"
28	Mme Van Camp A.	"
29	Enf. Van Camp H.	"
30	Mme Vandael J.	"
31	Enf. Vandael R.	"
32	Mme Vlaeminc A.	"
33	Mr Belli G.	C. C. F. C.
34	Mme Belli A.	"
35	Mr Casteels C.	"
36	Mme Casteels E.	"
37	Enf. Casteels E.	"
38	Mr Guyot R.	"
39	Mr Janin P.	"
40	Mr Missiato G.	"
41	Mr Van der Auwera G.	"
42	Mme Van der Auwera J.	"
43	Mr Vermeir B.	"
44	Mme Vermeir O.	"
45	Mr Butters F.	H. C. B.
46	Mr Debrae A.	"
47	Mme Obers C.	"
48	Mr Daelemans H.	Unatra
49	Mme Daelemans R.	"
50	Mr Hellebosch G.	"
51	Mme Hellebosch L.	"
52	Enf. Hellebosch M.	"
53	Mr Jakoff B.	"
54	Mr Van Ishoven L.	"
55	Mr Vyt A.	"
56	Mr Vyt E.	"
57	Mr Dolenga-Kovalevsky B.	La Lowa
58	Mr Pourtois W.	"
59	Mr Martin A.	C. F. L.
60	Mr Moortgat J.	"
61	Mr Smets C.	"
62	Mme Smets A.	"
63	Enf. Smets D.	"
64	Mme Urbain V.	Maco
65	Enf. Urbain F.	"
66	Mr Moore P.	"

67	Mr Straufl M.	Maco
68	Mr Bonvini P.	Pères Jésuites
69	Mr Innocent A.	Cie de Jésus S. J.
70	Mr Bertrand C.	Auxiliaire des Plantations Lacourt
71	Mr Bredo L.	S. A. des Cultures
72	Mr Biélin E.	Anc. Etabl. Puppa et Sabbe
73	Mr Corbet Z.	Secli
74	Mr Deloimbaerde J.	Interlina
75	Mr Doucet R.	Forminière
76	Mr Desnard H.	"
77	Mr Genot M.	"
78	Mme Genot M.	Saclu Frères
79	Mr Geubel M.	"
80	Mr Gossiaux R.	Sabena
81	Mr Isebaert E.	Cogetra
82	Mme Isebaert A.	Succession Van Win
83	Mr Jacquin J.	"
84	Mme Jacquin E.	Kasai
85	Mr Lambrechts A.	"
86	Mr Lefebvre J.	Cophaco
87	Mme Lefebvre H.	Gillespie
88	Enf. Lefebvre M.	"
89	Mr Lemaître A.	"
90	Mr Lucas C.	Equatoriale des Mines
91	Mr Martens D.	Texaf
92	Mme Orban M.	S. N. C. Vergauwe de Baets
93	Enf. Orban C.	Chantic
94	Mr Quinet A.	"
95	Mme Quinet A.	"
96	Enf. Quinet A.	"
97	Mr Rogirst R.	C. F. B. C. K.
98	Mme Rogirst M.	"
99	Enf. Rogirst R.	"
100	Mr Schoovaerts Ch.	Agricole du Mayumbe
101	Mr Thyssens H.	Avenir Colonial
102	Mr Vez V.	Citas
103	Mme Vienne V.	Safricas
104	Enf. Vienne I.	"
105	Mme Vrydag S.	Courrier d'Afrique
106	Enf. Vrydag J.	"
107	Mr Waiteaux W.	Lomani et Luulaba
108	Mr Decorte P.	Privé
109	Mr Froboni P.	"
110	Mr Martins J.	"
111	Mr Monteiro Belo J.	"
112	Mr Praillet A.	"
113	Mr Ravoet J.	"
114	Mme Stiénon J.	"

TROISIÈME CLASSE

1	Mme Christiaens M.	Ministère des Colonies
2	Melle Madec A.	"
3	Mr Schleich F.	"
4	Mr Van Geysel G.	"
		CONGO - LISBONNE
		SECONDE CLASSE
1	Mr Donez A.	Safricas

Georges reisde eerste klas (nummer 100).

Au Dîner
 du 14 Juin 1931
Le Paquebot "Albertville"
 Offre à ses Passagers

LE VELOUTÉ FONTANGE
 LE CONSOMMÉ AUX PERLES

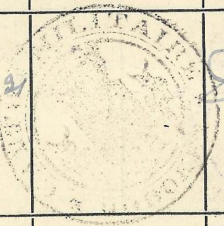
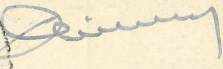
LES FILETS DE SOLES MARGUERY
 LES SUPRÊMES DE CHAPONS A L'IVOIRE
 LES MEDAILLONS DE RIS DE VEAU CLAMART
 LE PUNCH A LA ROMAINE
 LE CIMIER DE DAIM GRAND VENEUR
 La Compote de Calville
 LE BUISSON D'ASPERGES DE MALINES
 au Beurre de l'Yser
 LES DINDONNEAUX A LA DAMPIERRE
 Les Cœurs de Laitue Mayonnaise
 LE GATEAU BUCHE
 L'OMELETTE SIBÉRIENNE
 LA COUPE DE FRUITS RAFRAICHIS AU MARASQUIN
 LES MIGNARDISES
 LE MOKA

**PROGRAMME DU CONCERT
 PENDANT LE DINER**

Le Régiment de Sambre et Meuse	Planquette
Invitation à la Valse, 1 & 2 partie	Weber
Anybody but you - Fox-trot	Acres
Bresilerita - Tango	José M. Lucchesi
Honey - Fox-trot	Simons & Whiting
Louise - Fox-trot	X....
Ballet Egyptien, 1, 2, 3 & 4 partie	Luigini
Gonna get a Girl - Fox-trot	Lewis
My flame of love - Valse	Nicholls
There must be a silver lining - Fox-trot	Donaldson
La Gioconda - "Danse des heures", 1 & 2 partie	Ponchielli
Mi Sin - Fox-trot	Desylva & Brown
Oh ! Donna Clara - Tango	Peterburski, arr. Dostal
Rio Rita - Fox-trot	McCarthy & Tierney
The Kinkajou - Fox-trot	"
La Veuve Joyeuse - Fox-trot	Lehar, arr. Robrecht
Wedding of the painted doll - Fox-trot	Brown
There's danger in your eyes, cherie - Fox-trot	Wedding
Broadway Melody - Fox-trot	Freed & Brown
Constantinople - Fox-trot	Carlton

Een voorbeeld van een luxe diner met concert.

Ook in het militair zakboekje van Georges is deze derde reis vermeld. Hij kreeg toestemming om in de kolonie te verblijven; van 9-10-1928 tot 24-6-1931

— 22 —			— 23 —		
AUTORISATION DE RÉSIDER OU DE VOYAGER <i>Machtiging om, gedurende meer dan eene maand,</i> <i>sous la condition de se soumettre aux obligations</i> <i>" MILITAIRES VOYAGEANT OU</i> <i>mits zich te onderwerpen aan de verplichtingen</i> <i>" MILITAIRES DIE IN DEN VREEMDE</i>			PENDANT PLUS D'UN MOIS A L'ÉTRANGER <i>in den vreemde te verblijven of te reizen</i> <i>mentionnées dans le présent livret sous la rubrique</i> <i>RÉSIDENT A L'ÉTRANGER "</i> <i>vermeld in onderhavig zakboekje, onder opschrift</i> <i>REIZEN OF VERBLIJVEN "</i>		
DATES DU DÉPART <i>Datums van vertrek</i>	SCEAU ZEGEL	SIGNATURE DE L'AUTORITÉ DÉLÉGUÉE PAR LE MINISTRE <i>Handteeken der door den Minister afgevaardigde overheid</i>	DATES DE LA RETRÉE <i>Datums van terugkomst</i>	SCEAU ZEGEL	SIGNATURE DU COMMANDANT DU CANTON DE GENDARMERIE <i>Handteeken van den Commandant van het gendarmeriekanton</i>
9-10-1928		Anvers, le 3- dec 1928 Capitaine FRAYMAN <i>Commandant le district de Gendarmerie</i>	24-6-1931		

Dit was de laatste keer dat Georges voor langere tijd in Congo was. Hij bleef vanaf nu bij Nelly en de kinderen.

Veel Belgen keerden in de dertiger (crisis) jaren terug naar Belgie. Slechts weinigen bleven definitief in Congo.

Nawoord

We begonnen met het ordenen van het familie-archief: foto's, kaartjes en reisgegevens. Daarna zochten we op het internet naar meer informatie.

Het digitale archief van het Rijksarchief in België (Brussel) en het Felixarchief (Antwerpen) leverden niet veel op.

We stuurden een mail aan het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren en kregen volgend antwoord:

Het Afrikamuseum bevat zelf geen archieven van de Société Anonyme de Cultures au Congo Belge. Ik vind ook nergens anders de archieven terug. Het is mogelijk dat dit in Congo is gebleven.

Ik heb wel enkele sporen gevonden. Zo is er een behoorlijk dossier over de Société Anonyme aanwezig in het Algemeen Rijksarchief Brussel in het fonds van Finoutremer, een soort van investeringsgroep met participaties in verschillende koloniale bedrijven :

[LPlnk974090LPlnk974090https://search.arch.be/en/?option=com_rab_findingaids&view=findingaid&format=pdf&eadid=BE-A0545_006633_006537_FRE](https://search.arch.be/en/?option=com_rab_findingaids&view=findingaid&format=pdf&eadid=BE-A0545_006633_006537_FRE)

Dossier 1080: Société Anonyme de Cultures au Congo Belge s.a., puis Société de Cultures au Congo Belge s.c.a.r.l., puis Société de Cultures et de Financement s.a., 1918-1973.

Ik weet echter niet of hier documenten in terug te vinden zijn over het personeelsbestand.

Wat er met SACCB en SCF is gebeurd na 1973 vond ik via google terug. Volgens dit artikel uit de tijd is de Société de Cultures et de Financement later in zee gegaan met GEDIMO :

[LPlnkOWALinkPreviewLPlnkOWALinkPreviewhttps://www.tijd.be/algemeen/algemeen/e5-mode-van-fabriekswinkel-tot-volwaardige-distributieketen/5331437.html](https://www.tijd.be/algemeen/algemeen/e5-mode-van-fabriekswinkel-tot-volwaardige-distributieketen/5331437.html)

SCF zou dan in handen gekomen zijn van Shopinvest (www.shopinvest.be). Wat ze ondertussen met hun archieven gedaan hebben, weet ik uiteraard niet, maar je kan hen eventueel altijd contacteren.

We stuurden een mail naar AGR 2. Depot Joseph Cuvelier in Brussel en kregen volgend antwoord:

Het dossier nr 1080 bevat alleen officiële verslagen aan de Algemene vergadering en algemeen rapporten aan de Raad van Bestuur.

De naam van uw grootvader verschijnt er dus niet.

In 1925 verbleven 20 Europese agenten in Mongana. Zij moesten de natuurlijke palmbossen vruchtbaar maken met de hulp van de plaatselijke bevolking.

Mogelijk zijn er nog meer gegevens te vinden. Een (fysiek) bezoek aan de volgende archieven kan misschien nog interessante informatie opleveren:

- Ministerie van Buitenlandse Zaken Archief te Brussel
FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.
FOD Binnenlandse Zaken, (Archief)dienst vreemdelingenzaken.

- ARA

Het Afrika-archief omvat collecties in fondsen ingedeeld over de periode van 1885 tot 1962. De fondsen stemmen overeen met de taken van de Onafhankelijke Congostaat en het voormalige Ministerie van Koloniën en Afrikaanse Aangelegenheden of bevatten dossiers over hetzelfde gebied die betrekking hebben op Belgisch Congo en Ruanda-Urundi: religieuze missies, Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut, Jaarrapporten Belgisch Congo en idem Ruanda-Urundi. Voornaamste thema's: politiek, administratie, justitie, veiligheid, burgerlijke stand, economie, openbare werken, mijnen, communicatie en telecommunicatie, onderwijs, godsdienst, etnografie, geschiedenis, officiële stukken van 1885 tot 1962.

- Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA): bevat talrijke archiefdocumenten over de geschiedenis van Midden-Afrika, vooral over het voormalige Belgisch Congo, ook een aantal belangrijke privé-archieven.

We hadden gehoopt een completer verhaal te kunnen maken. Natuurlijk zijn eventuele aanvullingen en verbeteringen van harte welkom.

Geraadpleegde bronnen

- Abbeloos, J.-F. 2008. Belgium's Expansionist History between 1870 and 1930: Imperialism and the Globalisation of Belgian Business. in Csaba Lévai (ed.), *Europe and Its Empires*. Pisa: Plus, 2008, p. 105-127. Munich Personal RePEc Archive. Online at <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/11295/>. MPRA Paper No. 11295.
- Anciaux, L. 1959. De gevaren voor de scheepvaart op de Congostroom. Mededelingen Koninklijke Marine Academie, boek XI (1958-1959): 133-147.
- Anonymous. 1925. Bulletin Agricole du Congo Belge (Cultures, Élevages, Sylviculture, Chasse et Pêche). Royaume de Belgique, Ministère des Colonies. XVI (1925) 1. 765 p.
- Anonymous. 1926. Annuaire statistique de la Belgique et du Congo Belge. Ministère de l'Intérieur et de l'Hygiène. Cinquante-troisième année – 1923-1924. 430 p.
- BELvue dossier. De Belgische kolonisatie in Midden-Afrika. Leerboek voor de derde graad van het algemeen, technisch en beroepsonderwijs. 70 p.
- Ceuppens, L. en G. Coppetiers. 2012. Congo, koloniale archieven. Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Zoekwijzers 34. 40 p.
- Clement, P. 2007. Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928: Tussen propaganda en realiteit. BTNG | RBHC, XXXVII, 2007, 1-2, p. 175-221.
- Czarnecka, B. 2008. Belgisch Congo (1927-1930) in de herinneringen van de Poolse dokter Henryk Gordziałkowski. *Werkwinkel* 3(2008)1: 133-158.
- Delcommune, A. 1921. Notre voyage au Congo en 1920. Anc. Établiss. J. Lebègue & Cle. Éditeurs société coopérative. 36, Rue Neuve, Bruxelles, Belgique. 100 p.
- Ergo, A.-B. Histoire de l'Elaéculture au Congo Belge. 198 p.
<https://www.congoforum.be/Upldocs/palmhisco-5.pdf>.
- Ergo, A.-B. Les débuts de la SACCB Société Anonyme de Cultures au Congo Belge. 4 p.
- Ergo, A.-B. 2011. Les huileries du Congo Belge. *Memoires du Congo et du Ruanda-Urundi*. 19 (2011) : 6-9.
- Everaert, H. 2009. Cherchez la Femme dans la Colonie; Een historische studie over Belgische vrouwen in Congo tijdens de koloniale periode. Master thesis Universiteit Gent, 169 p.
- Lagae, J. 2005. Wonen in de Belgische kolonie: 'Il faut donner à l'agent congolais un home'. *De witte raaf* 116 (2005). 16 p.

- Mertens, L. 2020. Steekkaarten herinneringseducatie: België, Congo en dekolonisatie. Finale LSO AV. 37 p.
- Nicolai, H. 2014. Le Congo et l'huile de palme. Un siècle. Un cycle ? Belgeo 4 (2014) 41 p. URL : <http://journals.openedition.org/belgeo/11772> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/belgeo.11772>
- Roelstraete, J. 2016. Congo en familiegeschiedenis: Wewe ni nani? (Wie ben je?). Vlaamse Stam 52 (2016) 3, 223-244.
- Tallier, P.-A., M. Van Eeckenrode et P. Van Schuylenbergh. 2021. Belgique, Congo, Rwanda et Burundi Guide des sources de l'histoire de la colonisation (19e-20e siècle). MRAC, 3021. 2300 p.
- Tshonda, J.O. 2015. Mongala: Jonction des territoires et bastion d'une identité supra-ethnique. Afrikamuseum, Tervuren. 390 p.
- van der Weerelt, A.B. 1929. Een Vlaming op reis door Kongo. Joseph Vernaut, Kortrijk. 268 p.
- Vanrespaille, H. Hoe Belgen palmolie groot maakten. <https://eostrace.be/artikelen/hoe-belgen-palmolie-groot-maakten#:~:text=De%20pisifera%20had%20geen%20schil,daarom%20veruit%20het%20meeste%20op>.
- Vanthemse, G. 1999. Radioscopie van een kolonie: Belgisch-Congo 1908-1960. T.G.S.B. 2 (1999): 9-29.
- Vernaëve, E. 2022. C'est magnifique ... mais imparfait. De vervoersnetwerken van de 'Huileries du Congo' in Belgisch-Congo (1919-1939). Master thesis Universiteit Gent, 190 p.
- Voyage en Congolie: Bas Congo. 33 p.
- Voyage en Congolie: Le Haut Congo. 1ère partie. 34 p.
- Voyage en Congolie: Le Haut Congo. 2ème partie. 37 p.